

SAFE II – België

Geslachtsgemeenschap op jonge leeftijd: Wat maakt het een positieve ervaring?

Samenvatting van de
onderzoekresultaten en
praktische implicaties

Dit is een samenvatting van onderzoeksresultaten waarvan het onderzoek kadert binnen het SAFE II-project (Sexual Awareness for Europe) gecoördineerd door IPPF-EN en gesubsidieerd door de Europese Unie in het kader van het Health Programme. Het onderzoek werd uitgevoerd binnen een samenwerking tussen Sensoa (Lies Verhetsel) en de Vakgroep Sociologie van de Universiteit Gent (Drs. Katrien Symons, Prof. Dr. Mieke Van Houtte en Dr. Hans Vermeersch). Deze publicatie reflecteert de visie van de auteurs, en de Europese Commissie kan niet verantwoordelijk geacht worden voor enig gebruik van deze informatie.

Met steun van de
Vlaamse overheid

Juni 2012

Voorwoord

Het seksuele gedrag van jongeren houdt niet alleen ouders bezig, maar is ook voorwerp van maatschappelijke bezorgdheid. Enerzijds zijn daar duidelijke, objectieve redenen voor: seksueel actief worden gaat gepaard met potentiële risico's voor de fysieke en de mentale gezondheid waarvoor men jongeren probeert te behoeden. Anderzijds is seksualiteit doorspekt met normen en waarden en dit des te meer wanneer het gaat om jongeren: er bestaan sociale voorschriften over wat aanvaardbaar seksueel gedrag is, in welke context dit het beste gebeurt, maar ook wat de gepaste leeftijd daarvoor is (niet te jong, maar ook niet te oud!).

Jongeren die vroeg starten met seks, zijn in feite 'normdoorbrekers'. Ze hebben seks op een leeftijd waarop zij daar nog niet voldoende rijp voor worden geacht. Deze jongeren worden ook als bijzonder kwetsbaar gezien. Jongeren met problemen op andere vlakken blijken ook vroeger aan seks te beginnen. En een vroege seksuele intrede wordt geassocieerd met latere problemen op het vlak van seksuele gezondheid.

Onderzoek rond de voorspellers en de gevolgen van een vroege seksuele intrede blijft echter vaak ongenueanceerd. De vraag of een vroege eerste geslachtsgemeenschap ook 'succesvol' kan zijn, wordt nauwelijks gesteld en er wordt haast uitsluitend gefocust op de problematische aspecten ervan. Daardoor worden vroege starters éézijdig als kwetsbare jongeren gecategoriseerd, hoewel het aannemelijk is dat er ***grote verschillen bestaan tussen deze vroege starters onderling***. Ook weten we nog maar weinig over ***wat er precies gebeurt tijdens dit 'kwetsbare moment' waarop de vroege eerste geslachtsgemeenschap plaatsvindt***.

Met dit onderzoek willen we bijdragen aan een ***beter en meer genuanceerd begrip van een vroege seksuele intrede*** en dit door de bevraging bij jongeren die zelf op een jonge leeftijd hun eerste keer hebben ervaren. Bij deze willen we al deze respondenten in het bijzonder bedanken om openlijk te praten over een thema dat niet evident is. Ook de interviewers en de leden van het jongeren adviescomité willen we bedanken voor hun gemotiveerde en enthousiaste medewerking. Dankzij hun inbreng werd dit niet alleen een onderzoek over jongeren, maar ook gedeeltelijk door jongeren.

Inhoudstafel

○ 1. Achtergrond van het onderzoek	p5
○ 2. Situering van de problematiek en onderzoeksvragen	p7
2.1 Een vroege eerste geslachtsgemeenschap: definiëring en problematisering	p8
2.2 Contextkenmerken die de beleving van de eerste keer beïnvloeden	p10
2.3 Onderzoeksvragen	p13
○ 3. Onderzoekopzet	p15
○ 4. Resultaten	p19
4.1 De beleving van een vroege eerste keer	p20
4.2 Een vroege eerste keer binnen een ruimer seksueel traject	p25
4.3 De besluitvorming naar de eerste keer toe	p29
4.4 Invloed van ouders en vrienden	p35
4.5 Nood aan steun en informatie	p41
○ 5. Conclusie	p43
○ 6. Praktische toepassingen van de onderzoeksresultaten	p46
○ Literatuur	p49

1. Achtergrond van
het onderzoek

1. Achtergrond van het onderzoek

SAFE II is een project dat is opgestart door de 'International Planned Parenthood Federation-European Network' (IPPF-EN), in samenwerking met 14 leden van IPPF-EN over gans Europa. De doelstelling van SAFE II bestaat eruit om de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Europa te verbeteren en dit door middel van een betere samenwerking tussen de EU-landen, coördinatie van de instellingen en een harmonisatie van de publieke gezondheidsvoorzieningen, gezondheidsbevorderende strategieën en programma's. Dit project heeft ook een onderzoeksluik waaraan zes Europese landen hebben deelgenomen (België, Duitsland, Oostenrijk, Spanje en Tsjechië hebben een onderzoek uitgevoerd en Nederland (Rutgers WPF) heeft deze onderzoeken opgevolgd en gecoördineerd). Een hoofddoel van IPPF-EN bij dit onderzoeksluik, is de optimale omzetting van onderzoeksresultaten in praktische beleidsaanbevelingen en de stimulatie van jongerenparticipatie doorheen het hele onderzoeksproces. De structuur die werd opgezet in België om het onderzoeksluik van SAFE II uit te voeren, is speciaal afgestemd op het bereiken van deze IPPF-EN doelstellingen.

Bij de start van het project, lag het exacte onderzoeksthema voor ieder van de deelnemende landen nog niet vast. In mei 2010 kwamen vertegenwoordigers van de zes deelnemende landen samen in Brussel om hun respectievelijke onderzoeksthema's te specificeren. Het Belgische team koos ervoor om te focussen op een groep waarover tot dusver weinig geweten is, maar welke wel als zeer kwetsbaar wordt beschouwd: jongeren die starten met seks op een jonge leeftijd. Over het algemeen heeft dit onderzoek

tot doel om een vroege eerste geslachtsgemeenschap op een betere en meer genuanceerde manier te begrijpen. De specifieke focus ligt daarbij op de emotionele beleving van een vroege eerste geslachtsgemeenschap en op de factoren die deze ervaring beïnvloeden.

Om te beginnen wordt op basis van voorgaand wetenschappelijk onderzoek de problematiek van vroeg starten met geslachtsgemeenschap besproken en op basis daarvan wordt de algemene onderzoeksdoelstelling vertaald naar concrete onderzoeksvragen. Vervolgens wordt de onderzoeksopzet en methodologie voor het beantwoorden van deze onderzoeksvragen besproken. Daarna wordt ingegaan op de resultaten voor elk van de onderzoeksvragen. Dit rapport wordt afgesloten met de conclusies en de bespreking van enkele praktische implicaties van dit onderzoek.

2. Situering van de problematiek en onderzoeksvragen

2. Situering van de problematiek en onderzoeksvragen

Tijdens de adolescentie staan jongeren voor de taak om zichzelf een identiteit aan te meten. Seksualiteit maakt een belangrijk deel uit van dit zelfbeeld, wat concreet inhoudt dat de jongere zichzelf ook moet definiëren als een seksueel wezen, inclusief de positieve en de negatieve aspecten daarvan (Impett & Tolman, 2006). Niet-tegenstaande focust onderzoek over seksualiteit onder jongeren voornamelijk op de problematische aspecten, zoals seksueel risicogedrag dat kan leiden tot besmetting met soa's, hiv of ongewenste zwangerschap. Een vroege seksuele intrede wordt daarbij beschouwd als een risico aan sich omdat jonge adolescenten nog niet in staat zouden zijn om gezonde seksuele keuzes te maken. In dit hoofdstuk wordt op basis van de wetenschapsliteratuur verduidelijkt wat een vroege geslachtsgemeenschap precies is en waarom dit problematisch zou moeten zijn. Ook wordt ingegaan op contextuele factoren van de eerste keer zelf die het een risicovolle ervaring maken. Op basis daarvan worden aan het einde van dit hoofdstuk de onderzoeksvragen van dit onderzoek geformuleerd.

2.1. Een vroege eerste geslachtsgemeenschap: definiëring en problematisering

Bij onderzoek rond een vroege seksuele intrede, is het om te beginnen van belang om tot een duidelijk begrip te komen van wat er precies bedoeld wordt met 'vroeg'. Alvorens in te gaan op de problematische aspecten van een vroege eerste keer, wordt daarom eerst het begrip 'vroeg' verduidelijkt.

2.1.1 Wat is 'vroeg'?

Vanuit ontwikkelingstheoretisch oogpunt doorlopen jongeren een natuurlijk proces van sociale, emotionele en cognitieve maturatie en in elke fase van dit proces is de jongere 'klaar' voor een bepaald gedrag. Wanneer een gedrag zich stelt voordat de jongere er matuur genoeg voor is, heeft dit potentieel negatieve gevolgen voor de verdere ontwikkeling (Armour & Haynie, 2007; Spriggs & Halpern, 2008). Seksueel actief worden is één van de mijlpalen in de ontwikkeling van jongeren, welke heel wat vaardigheden vereist zodat kan worden omgegaan met de taken en verantwoordelijkheden die gepaard gaan met seksueel gedrag. Naarmate de adolescent jonger is, is de kans kleiner dat deze vaardigheden al verworven zijn. Maar de vraag wat nu precies als 'vroeg' moet gezien worden, is daarmee nog niet beantwoord. Afhankelijk van het perspectief van waaruit men vertrekt, komt men uit bij een andere leeftijd die aanvaardbaar of geschikt wordt geacht om geslachtsgemeenschap te hebben.

Het onderzoeken van statistische regelmatigheiden is een manier om 'vroeg seksueel gedrag' te onderscheiden van 'normaal getimed seksueel gedrag'. Om te spreken van een vroege eerste geslachtsgemeenschap moet dan rekening worden gehouden met de gemiddelde leeftijd waarop jongeren hun eerste keer ervaren en dus met de normatieve leeftijd om de transitie te maken. Vlaams onderzoek bij middelbare schooljongeren toont dat bij degenen die tegen de leeftijd van 18 jaar hun maagdelijkheid hebben verloren, dit gemiddeld gebeurde op 15,5 jarige leeftijd. Op de leeftijd van 15,5 jaar heeft ook 20% van de jongens en meisjes al eens geslachtsgemeenschap gehad (Beyers, 2010). Deze 20%-norm kan gebruikt worden als een indicatie van de

leeftijd waarop het hebben van geslachtsgemeenschap geen 'uitzondering' meer is. Er kan vanuit dat opzicht worden geargumenteed dat vanaf 15,5 jaar het hebben van geslachtsgemeenschap niet meer 'vroeg' is.

Of de eerste geslachtsgemeenschap vroeg was, kan ook bekeken worden vanuit het individuele tempo waartegen de jongere zich ontwikkelt. Jongeren maken zich doorgaans gradueel de vaardigheden eigen die gepaard gaan met seksueel gedrag door langzaam aan de mate van seksuele intimiteit op te bouwen. Over het algemeen starten jongeren met vormen van seksueel gedrag die weinig intiem zijn (zoals zoenen en strelen) en bouwen zij de mate van intimiteit stapje per stapje verder op (om uiteindelijk uit te komen bij orale seks en geslachtsgemeenschap) (O'Sullivan et al., 2007). Dit progressieve traject werd ook geïdentificeerd bij de meerderheid van de jongeren in Nederland en België. Ongeveer drie vierde van de jongeren kennen een dergelijk traject, wat niet alleen betekent dat zij gradueel hebben opgebouwd van minder naar meer intiem seksueel gedrag maar ook dat zij een behoorlijke tijdsspanne hebben gelaten tussen twee opeenvolgende stappen (de Graaf et al., 2009; Beyers, 2010). De tijdsspanne tussen de eerste tongzoen en de eerste geslachtsgemeenschap bedraagt 4 jaar onder Vlaamse jongeren en jongeren wachten gemiddeld 4 tot 6 maanden om over te gaan naar een volgende stap van seksuele intimiteit (Beyers, 2010). Dit impliceert echter ook dat een vierde van de jongeren geen ervaring heeft met een dergelijk traject en zijn overgegaan naar geslachtsgemeenschap alvorens ervaring te hebben met minder intieme vormen van seksueel gedrag, of dat zij zeer snel de verschillende stappen van intimiteit hebben doorlopen. Deze groep jongeren blijkt zich

minder goed te beschermen tegen ongewenste zwangerschap of besmetting met soa en hiv dan jongeren die wel een progressief (of gradueel opbouwend) seksueel traject hebben doorlopen (de Graaf et al., 2009). De mate waarin de jongere gradueel de verschillende stappen van intimiteit doorlopen heeft kan dus een indicator zijn van 'seksuele rijpheid' op het ogenblik van de eerste geslachtsgemeenschap.

2.1.2 Problemativering van een vroege eerste geslachtsgemeenschap

Onderzoek rond een vroege eerste geslachtsgemeenschap kan worden opgedeeld in kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Kwantitatief onderzoek is zeer geschikt om verbanden na te gaan tussen een vroege eerste geslachtsgemeenschap enerzijds en andere vormen van seksueel en niet-seksueel probleemgedrag anderzijds. Zo werd een vroege seksuele intrede geassocieerd met meer seksueel risicogedrag later tijdens de adolescentie, in de zin van een grotere kans op besmetting met een soa en ongewenste zwangerschap en het hebben van meer seksuele partners (O'Donnell et al., 20001). Jongeren die vroeg starten met seks zouden ook meer betrokken zijn bij niet-seksueel probleemgedrag en leeftijdsinadequaat gedrag zoals overmatig drankgebruik (Strachman et al., 2009). Kwantitatief onderzoek kan ook nagaan welke jongeren meer dan andere vroeg starten met geslachtsgemeenschap. Zo zijn vroege starters sterker vertegenwoordigd in de 'lagere' onderwijsrichtingen (Bakker et al., 2009, Beyers, 2010) en in de 'zwakkere' sociaal-economische groepen, wat op zich bijdraagt aan de problematisering van het gedrag. Ook starten jongeren uit bepaalde etnische minderheidsgroepen gemiddeld sneller met seks, maar welke etnische minderheids-

groepen precies vroeger starten, hangt af van land tot land. In Nederland werd gevonden dat jongeren met een Turkse en Marokkaanse achtergrond pas later starten met seks, terwijl jongeren met een Antilliaanse en Surinaamse achtergrond gemiddeld vroeger starten (Bakker et al., 2009). Naast sociodemografische factoren, werden ook andere sociologische, biologische en psychologische factoren in verband gebracht met vroeg starten met seks, zoals bijvoorbeeld het opgroeien in een gezin met weinig cohesie (de Graaf et al., 2011), het hebben van vrienden die seksueel actief zijn (Ali & Dwyer, 2011), biologische vroegrijpheid (Downing & Bellis, 2009), of het hebben van een impulsieve persoonlijkheid en een hoge mate van sensatiezucht (Kahn et al., 2002). Deze factoren op individueel- en mesoniveau staan bovendien in interactie met factoren op hoger niveau, wat betekent dat bijvoorbeeld biologische vroegrijpheid binnen de ene culturele subgroep slechts in mindere mate leidt tot een vroege seksuele intrede dan in een andere culturele subgroep (Cavanagh, 2004). Het is dan ook moeilijk om algemene uitspraken te doen over wat een vroege seksuele intrede 'voorspelt' omdat het resulteert uit een samenwerking van vele sociologische, psychologische en biologische factoren.

De belevingsaspecten van een vroege eerste geslachtsgemeenschap worden voornamelijk bestudeerd door middel van kwalitatief onderzoek. Daarbij ligt de focus doorgaans op negatieve belevingsaspecten zoals het hebben van spijt over de eerste keer (Hawes et al., 2010) en negatieve gevolgen voor het zelfvertrouwen en het emotionele welzijn (Meier, 2007). Sommige onderzoeken tonen dat vele jongeren die vroeg zijn gestart met seks, daar later spijt over hebben (Hawes et al., 2010) en dat de rapportering

van spijt sterker voorkomt bij meisjes dan bij jongens (McLeod & Knight, 2010). Ander onderzoek suggereert dan weer dat veel te maken heeft met de timing van de bevraging. Indien de bevraging gebeurt kort nadat de eerste keer heeft plaatsgevonden, tonen ook jongens vaak spijt. Wanneer de bevraging later tijdens de jonge volwassenheid plaatsvindt, blijkt een vroege seksuele intrede helemaal geen negatief effect op het emotionele welzijn te hebben (Wight et al., 2000). Een vroege seksuele intrede werd ook in verband gebracht met een afname van het zelfvertrouwen maar longitudinaal onderzoek toont dat een laag zelfvertrouwen eerder een voorspeller dan een gevolg is van een vroege seksuele intrede, en dit dan voornamelijk bij meisjes (Spriggs & Halpern, 2008).

Aan de hand van voorgaand onderzoek weten we dus meer over wie er vroeg start met seks en de mate waarin dit een voorspeller kan zijn voor ander (seksueel) risicogedrag. Over de beleving ervan bestaat er minder eenduidigheid, noch is duidelijk wat er precies gebeurt bij die vroege eerste keer wat het zo risicovol maakt – of zou maken.

2.2 Contextkenmerken die de beleving van de eerste keer beïnvloeden

Het merendeel van het onderzoek rond een vroege seksuele intrede focust op de oorzaken en gevolgen ervan, maar soms wordt ook aandacht besteed aan de omstandigheden waaronder de eerste keer plaatsvond. De nadruk ligt daarbij op kenmerken van de relatie met degene waarmee de eerste geslachtsgemeenschap plaatsvond en de

mate waarin de jongere op de eerste keer heeft geanticipeerd. Daarnaast wordt de beleving ook gekleurd door genderspecifieke normen en opvattingen omtrent de eerste geslachtsgemeenschap.

2.2.1 Relatiekenmerken

Hoe meer intiem het seksuele gedrag, hoe groter de kans dat jongeren dit voor het eerst binnen een relatie hebben ervaren. De eerste tongzoen gebeurt bijvoorbeeld maar in 70% van de gevallen met een vaste partner, terwijl de eerste geslachtsgemeenschap in 90% van de gevallen binnen een relatie plaatsvindt (Beyers, 2010). De eerste geslachtsgemeenschap is dus een typisch gebeuren dat in een relatie plaatsvindt, al is dat nog vaker voor meisjes dan voor jongens het geval (Hawes et al., 2010).

Een relatie hebben met de eerste seksuele partner werd in voorgaand onderzoek geïdentificeerd als een factor die de jongere beschermt tegen emotionele schade. Wanneer de eerste keer plaatsvond buiten een relatie, wordt dit vaker als negatief ervaren (Hawes et al., 2010). Anderzijds dient de relatie wel aan een aantal voorwaarden te voldoen opdat deze effectief haar beschermende functie kan uitoefenen. De mate van relationele betrokkenheid tussen beide partners werd bijvoorbeeld geïdentificeerd als een goede voorspeller van een positieve beleving van de eerste keer: alleen in afwezigheid van relationele betrokkenheid leidt een vroege eerste geslachtsgemeenschap tot emotionele schade (Meier, 2007; Shulman et al. 2009). Ook indien de relatie stopt kort nadat de eerste geslachtsgemeenschap plaatsvond, is dit een stress-factor die bij de jongere tot negatieve emoties kan leiden. Wanneer er nadien op de

eerste keer wordt teruggekeken, kijken deze jongeren er ook minder positief op terug. Dit is bovendien nog sterker het geval voor meisjes dan voor jongens (Sprecher et al., 1995). Het zou kunnen dat de jongere nadien spijt heeft van de emotionele én fysieke investeringen die werden gemaakt in de relatie, of dat achteraf bekeken de relatie deze inspanning niet waard bleek te zijn. Het zou ook kunnen dat een relatie waarin geslachtsgemeenschap plaatsvond, gewoon serieuzer van aard is en daardoor ook tot meer emotionele schade zal leiden wanneer deze relatie stopt.

Een ander relevant aspect van de relatie, is het leeftijdsverschil met de eerste partner. Voor jongens werd in voorgaand onderzoek zowel het hebben van een oudere als het hebben van een jongere partner geassocieerd met meer spijt over de eerste keer terwijl voor meisjes alleen het hebben van een oudere partner geassocieerd werd met meer spijt (Mercer et al., 2006). Indien de eerste partner ouder was, rapporteren meisjes ook vaker dat de eerste geslachtsgemeenschap plaatsvond zonder echte instemming (Abma, Driscoll & Moore, 1998). Het is aannemelijk dat in een relatie met een oudere partner de machtsbalans uit evenwicht is, zeker indien één van beide partners nog erg jong is.

2.2.2 Controle en anticipatie

Wanneer de eerste geslachtsgemeenschap gepland was of op zijn minst werd voorzien, gebeurt dit vaker op een veilige manier en is de jongere er nadien ook meer tevreden over. Een gebrek aan planning wordt ook geassocieerd met meer alcoholconsumptie voor of tijdens de eerste keer, wat op zijn beurt ook leidt tot een negatievere ervaring, zowel bij jongens als bij meisjes (Sprecher et al., 1995).

Anticipatie impliceert dat de jongere er op voorhand over heeft kunnen nadenken, wat het risico op spijt nadien doet afnemen. Een kwalitatieve studie bij 26- tot 29-jarigen toonde aan dat jongeren die hun eerste keer hadden verwacht of hadden zien aankomen, er nadien positievere emoties over rapporteren en er ook minder spijt over hebben. Ook werd gevonden dat anticipatie minder voorkwam wanneer de eerste geslachtsgemeenschap op een jonge leeftijd plaatsvond (Mitchell & Wellings, 1998). Recent onderzoek uit Engeland en Schotland toont dat 45% van de 13- tot 16-jarigen die ooit al eens geslachtsgemeenschap hebben gehad, dit niet hadden voorzien (Hawes et al., 2010). Anticipatie op de eerste keer verhoogt dus niet alleen de kans dat het veilig gebeurt, het kan ook het emotionele welzijn van de jongere beschermen, en vroege starters lopen meer risico op een 'onverwachte eerste keer' dan latere starters.

2.2.3 Verwachtingen vanuit de sociale omgeving

Het verlies van de maagdelijkheid is een belangrijk gebeuren voor jongeren en symboliseert een overgang naar meer volwassenheid. Niettegenstaande verschilt de sociale betekenis die aan het gebeuren wordt gegeven sterk voor meisjes en jongens. Voor jongens wordt de ontmaagding geïnterpreteerd in termen van 'winst', zoals 'winnen aan mannelijkheid'. Voor meisjes daarentegen is de ontmaagding meer ambigu en staat het eerder in het teken van 'verlies', zoals 'verlies van de maagdelijkheid' (Holland et al., 2000). De gendergekleurde betekenis die aan de eerste geslachtsgemeenschap wordt gegeven, maakt dat seksueel actief worden gepaard gaat met andere verwachtingen ten opzichte van jongens en meisjes. Wat op een gegeven leeftijd wordt gezien als aanvaardbaar seksueel gedrag

verschilt ook voor jongens en meisjes. Onderzoek uitgevoerd in vier Scandinavische landen toont bijvoorbeeld dat meisjes wel vroeger rijp worden beschouwd dan jongens, maar de geschikte leeftijd om voor het eerst geslachtsgemeenschap te hebben wordt voor jongens gezien op 16 jaar, terwijl meisjes daar pas op hun 16 à 17 jaar klaar voor worden geacht (Räsänen, 2009). Dus meisjes worden vroeger rijp beschouwd dan jongens maar ze mogen pas later beginnen met geslachtsgemeenschap. Op basis van culturele voorschriften wordt van jongens verwacht dat zij geslachtsgemeenschap gaan voorstellen bij hun partner, terwijl van meisjes verwacht wordt dat zij dit proberen uit te stellen (Holland et al., 2000). Ten gevolge daarvan zouden jongens meer druk ervaren van vrienden om seksueel actief te worden terwijl de voornaamste bron van druk voor meisjes vanwege de partner komt (Guggino & Ponzetti, 1997).

Verder bestaan er niet alleen culturele voorschriften over de leeftijd waarop het aanvaardbaar of geschikt is om geslachtsgemeenschap te hebben, er bestaan ook voorschriften met betrekking tot de context waarin die eerste keer dan moet plaatsvinden, zijnde in een stabiele en betrokken relatie. Kwalitatief onderzoek toont dat de betekenis die jongeren geven aan hun eerste geslachtsgemeenschap, medebepaald wordt door de sociale context waarin ze leven, meer bepaald de invloed die uitgaat van de mening die ouders en vrienden hebben met betrekking tot geslachtsgemeenschap. Er werd ook aangetoond dat er nog steeds een dubbele seksuele standaard blijft bestaan met betrekking tot wat 'geschikt seksueel gedrag' wordt gevonden (Shoveller et al., 2004). Deze dubbele seksuele standaard impliceert ook dat het doorbreken van de norm om vóór een bepaalde

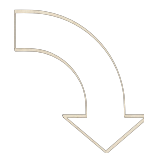
leeftijd geslachtsgemeenschap te hebben, andere sociale sancties heeft voor meisjes dan voor jongens (Madkour et al., 2010).

De verschillende verwachtingen met betrekking tot seksueel gedrag voor jongens en meisjes, vertaalt zich ook in verschillende verwachtingen die partners van elkaar hebben. Onderzoek toont dat jongens en meisjes verschillen in de voorwaarden die ze stellen om over te gaan tot geslachtsgemeenschap. Voor meisjes is het belangrijker dan voor jongens dat er sprake is van een stabiele relatie met voldoende wederzijdse betrokkenheid. Voor jongens is daarentegen 'iedere gelegenheid om seks te hebben' vaak goed genoeg, ook wanneer er geen sprake is van een relatie (Taris & Semin, 1997). Voor meisjes is het 'liefdesmotief' om seks te hebben duidelijker aanwezig dan voor jongens, terwijl jongens vaker rapporteren dat ze seks hadden louter omwille van de opwinding, het plezier of uit nieuwsgierigheid (Taris & Semin, 1997; Hawes et al., 2010). Er wordt gesuggereerd dat de verwachtingen van meisjes moeilijker te realiseren zijn dan deze van jongens (een diepere emotionele betrokkenheid tegenover op zoek gaan naar plezier) en daarnaast is het ook voor jongens makkelijker om bij de eerste geslachtsgemeenschap een orgasme te bereiken dan voor meisjes. Dit alles maakt het evidenter dat de eerste keer een betere ervaring is voor jongens dan voor meisjes. Onderzoek bevestigt dit verschil in beleving voor mannen en vrouwen (Sprecher et al., 1995; Guggino & Ponzetti, 1997). Niettemin, indien er gecontroleerd wordt voor de ervaring van een orgasme bij de eerste keer, neemt het verschil in beleving tussen jongens en meisjes af (Sprecher et al., 1995).

2.3 Onderzoeksvragen

De problematisering van een vroege eerste geslachtsgemeenschap geeft de indruk dat jongeren die vroeg gestart zijn, hebben gefaald in hun seksuele ontwikkeling. Het is echter niet duidelijk of en waarom leeftijd op zich een voldoende indicator zou zijn van een risicovolle seksuele intrede. Het is aannemelijk dat aan bepaalde voorwaarden moet voldaan zijn om van de eerste geslachtsgemeenschap een succesvolle ervaring te maken en leeftijd kan op zijn beurt wel een voorspeller zijn van de mate waarin aan deze voorwaarden voldaan is. Maar het risicovolle van de eerste geslachtsgemeenschap louter afleiden uit de leeftijd waarop het gebeurt, is een simplificatie van de feiten. Door te kijken naar wat er precies gebeurt bij een vroege eerste geslachtsgemeenschap en hoe dit precies beleefd wordt door de jongere, kan op een meer genuanceerde manier over een vroege seksuele intrede worden nagedacht.

Omdat de onderzoeksliteratuur voornamelijk informatie verschaft over de negatieve belevingsaspecten van een vroege eerste geslachtsgemeenschap (en dan voornamelijk over gevoelens van spijt nadien), staat de eerste onderzoeksvraag in het kader van de beleving van de eerste keer. Daarbij gaat er expliciet aandacht naar de positieve zowel als de negatieve aspecten van de beleving, en dit zowel op het moment van de eerste keer zelf als nadien wanneer erop wordt teruggekeken. De eerste onderzoeksvraag luidt als volgt:

Onderzoeksvraag 1:

Hoe wordt een vroege eerste geslachtsgemeenschap beleefd en wat houdt deze beleving precies in?

Naast de beleving van de eerste keer, heeft dit onderzoek ook tot doel om na te gaan wat er precies gebeurt bij de eerste geslachtsgemeenschap om op die manier de beleving ervan beter te kunnen begrijpen. Op basis van de onderzoeksliteratuur worden drie aspecten onderscheiden waarvan kan verwacht worden dat ze relevant zijn voor de beleving van de eerste keer:

Onderzoeksvraag 2:

Hoe kan de eerste keer worden gekaderd binnen een ruimer seksueel traject en gaat dit samen met de beleving van de eerste keer?

Onderzoeksvraag 3:

Welke aspecten van de besluitvorming naar de eerste keer toe beïnvloeden de beleving ervan?

Onderzoeksvraag 4:

Hebben de verwachtingen en meningen vanuit de directe sociale omgeving een invloed op de beleving van de eerste keer?

De kenmerken van de relatie met de eerste partner is geen aparte onderzoeksvraag, maar is eerder een overkoepelend aspect dat in de beantwoording van elk van de bovenstaande onderzoeksvragen aan bod zal komen. Aan deze vier theoretische onderzoeksvragen werd nog een vijfde onderzoeksvraag toegevoegd die tot doel heeft om informatie te voorzien met betrekking tot zorg- en preventie maatregelen.

Onderzoeksvraag 5:

Wat waren de behoeften en noden van de jongere op het ogenblik van de eerste geslachtsgemeenschap en later tijdens de adolescentie?

3. Onderzoeksopzet

3. Onderzoeksofzet

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, was heel wat informatie nodig van jongeren die op een jonge leeftijd zijn gestart met seks. Gezien het delicate thema werd ervoor gekozen om deze informatie te verzamelen aan de hand van persoonlijke interviews. Om deel te kunnen nemen aan de interviews, moest aan de volgende voorwaarden zijn voldaan:

- huidige leeftijd tussen 16 en 18 jaar;
- de eerste *geslachtsgemeenschap vond plaats op 14 jaar of jonger*;
- de eerste *geslachtsgemeenschap vond niet plaats onder dwang*;
- de eerste *geslachtsgemeenschap was heteroseksueel*.

Om jongeren te rekruteren die aan deze vier voorwaarden voldeden, werd gebruikt gemaakt van een korte online vragenlijst. Deze online vragenlijst werd bekend gemaakt via allerlei kanalen (posters werden op scholen verspreid en op een aantal websites en facebook pagina's werd een link naar de vragenlijst geplaatst). Er werd op voorhand alleen meegedeeld dat de vragenlijst deel uitmaakte van een onderzoek rond seksualiteitsbeleving en dat er 'een beloning' zou worden gegeven bij deelname aan een interview. Er werd echter niet concreet meegedeeld dat het ging om een onderzoek rond vroege geslachtsgemeenschap, noch werd bekendgemaakt wat deze beloning precies inhield. Op die manier werd getracht om de rekrutering van 'valse' respondenten te vermijden (jongeren die bijvoorbeeld liegen over hun leeftijd bij de eerste keer om te kunnen deelnemen)

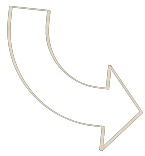
Uiteindelijk hebben 404 jongeren de vragenlijst ingevuld, waarvan 38% jongens en 62% meisjes. De jongeren die aan alle voorwaarden voldeden, werden op het einde van de vragenlijst uitgenodigd om deel te nemen aan het interview en werd gevraagd om hiervoor contactgegevens in te vullen. Deze jongeren werden vervolgens uitgenodigd voor een afspraak. Pas bij deze persoonlijke contactopname werd meegedeeld dat ze een compensatie van €25 zouden ontvangen bij deelname. Op die manier werd getracht om zo weinig mogelijk respondenten te 'verliezen' eens ze waren gevonden. Heel wat van de jongeren die in aanmerking kwamen voor het interview, vulden echter geen contactgegevens in. Daarnaast waren er ook heel wat jongeren die wel hun contactgegevens invulden, maar uiteindelijk toch onbereikbaar waren of een gemaakte afspraak (meermaals) niet nakwamen. Naast de rekrutering via de online vragenlijst, werd ook de 'sneeuwbalmethode' toegepast. Dit betekent dat aan iedere respondent na afloop van het interview werd gevraagd of hij/zij nog iemand anders kende die zou kunnen deelnemen.

Er werden vier locaties aangeboden waar de interviews konden plaatsvinden: centrum Gent (op de vakgroep sociologie), centrum Antwerpen (op Sensoa), centrum Leuven (op het instituut voor familiale en seksuologische wetenschappen) en centrum Mechelen (op Jeugd en Seksualiteit). Daarnaast vonden een aantal interviews ook thuis bij de jongere plaats wegens verplaatsingsproblemen.

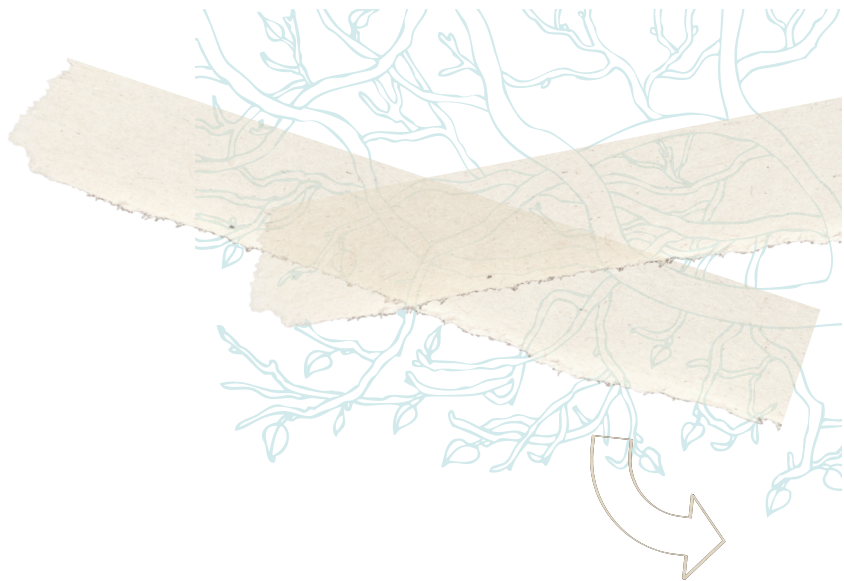
Het aantal interviews lag op voorhand niet vast, maar werd bepaald op basis van de extra hoeveelheid informatie die bijkomende interviews opleverden. Na een totaal van 24 interviews, werd een zeker saturatiepunt bereikt omdat

nieuwe interviews geen nieuwe informatie meer opleverde. Het was erg moeilijk om jongens te rekruteren en uiteindelijk werden slechts zes jongens geïnterviewd. De verdeling van de respondenten naar leeftijd op het ogenblik van het interview en op het ogenblik van de eerste geslachtsgemeenschap, ziet er als volgt uit:

	Leeftijd op moment van het interview			
	16	17	18	Totaal
11 jaar bij de eerste keer	1			1
12 jaar bij de eerste keer			1	1
13 jaar bij de eerste keer		3	1	4
14 jaar bij de eerste keer	7	6	5	18
Totaal	8	9	7	24

Hoewel specifieke inspanningen werden geleverd om jongeren uit het beroeps secundair onderwijs te bereiken (door persoonlijk langs te gaan op scholen met BSO-richtingen), werd er toch geen enkele respondent uit het BSO gerekruteerd. Wel werden er drie respondenten uit het deeltijds beroepsonderwijs gerekruteerd. Van de overige respondenten volgden er zes TSO, en 15 volgden ASO.

De interviews werden afgenomen door vier studenten van de faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Gent (hun leeftijd lag tussen 22 en 29 jaar). Zij werden grondig voorbereid op hun taak door ervaren instructrices van Sensoa. Bij hun voorbereiding werd specifieke aandacht besteed aan de ethische aspecten en gevoeligheden van dit soort onderzoek en veel tijd werd besteed aan oefening door middel van rollenspelen. De interviewers werden ook voorbereid op de nazorg na afloop van het interview. Zij kregen informatie over mogelijke doorverwijzingskanalen indien een jongere zou blijken geven van een nood aan hulp. Deze situatie heeft zich echter bij geen enkel interview voorgedaan. Uiteraard kregen alle respondenten informatie over hulpinstanties mee naar huis, ongeacht of zij hiernaar vroegen of niet.

Een belangrijke meerwaarde van dit onderzoek was de oprichting van een 'jongeren adviescomité', met als doel om het onderzoek beter af te stemmen op de doelgroep – de jongeren zelf dus. De bedoeling van dit adviescomité was om ervoor te zorgen dat de onderzoeker de juiste conclusies zou trekken uit de interviews. Het is immers mogelijk dat de onderzoeker niet volledig op de hoogte is van de leefwereld van jongeren en daardoor de resultaten van de interviews op een foute manier interpreteert. Aan de

hand van groepsgesprekken zorgden de jongeren van het adviescomité voor nuttige informatie met betrekking tot de algemene onderzoeksthema's maar ook met betrekking tot specifieke resultaten van de interviews. Het adviescomité is drie keer samengekomen, in sessies van ongeveer 2 en een half uur. Van de leden van het adviescomité werd in principe verwacht dat ze aan alle sessies deelnamen, maar dit bleek niet voor alle jongeren mogelijk te zijn. In totaal namen 16 jongeren deel aan de groepsgesprekken. Per bijeenkomst werd een vergoeding van €20 voorzien en ook de gemaakte vervoerskosten werden volledig terugbetaald.

4. Resultaten

4 Resultaten

In wat volgt worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. De opbouw gebeurt volgens de vier vooropgestelde onderzoeksvragen en de toegevoegde vraag rond nood aan steun en informatie. De resultaten worden uitgebreid geïllustreerd aan de hand van quotes uit de interviews. Aan het einde van elke sectie wordt ook telkens de input van het jongeren adviescomité met betrekking tot de respectievelijke onderzoeksvraag gegeven.

4.1 De beleving van een vroege eerste keer

De eerste onderzoeksvraag had tot doel om de beleving van de eerste keer beter te begrijpen, met daarbij specifieke aandacht voor de positieve en de negatieve aspecten van deze beleving. Daarvoor werd aan de respondenten gevraagd om te beschrijven hoe zij hun eerste keer hebben beleefd zowel op het moment zelf als wanneer ze er later op terugkijken. Op basis van de interviews kan worden besloten dat de beleving van de (vroege) eerste keer niet altijd éénduidig kan worden gedefinieerd omdat sommige respondenten conflicterende emoties rapporteren. Niettemin kan wel een duidelijke lijn worden getrokken tussen degenen met een positieve en een negatieve beleving van hun eerste keer.

De relationele context waarin de eerste keer plaatsvond, is duidelijk van doorslaggevend belang bij de beleving van de eerste keer. Van de 24 respondenten, rapporteerden er 17 dat ze in een relatie waren met hun eerste partner, al bestaan er grote verschillen in de kwaliteit van

deze relaties: twee respondenten gaven aan dat de relatie niet serieus was en helemaal niet lang duurde; voor zes respondenten was de relatie dan weer heel langdurend (meer dan een jaar); en de overige negen respondenten bevinden zich ergens tussen dit spectrum van helemaal niet tot heel erg serieus. Zeven respondenten hadden geen relatie met degene waarmee ze voor het eerst geslachtsgemeenschap hadden. Maar ook binnen deze groep bestaat er variatie in de mate waarin er een hechte band bestond met de andere persoon: twee respondenten hadden een hechte vriendschap met hun eerste (seksuele) partner, en ze bleven ook bevriend met elkaar na de eerste geslachtsgemeenschap; de overige vijf respondenten hadden helemaal geen band met hun eerste partner en hadden elkaar leren kennen 'via via'. Nadien was er voor deze vijf respondenten ook geen sprake van een relatie met de andere persoon.

4.1.1 Positieve beleving van de eerste keer

De positieve emoties verwijzen grotendeels naar aspecten van de relatie met de eerste partner. Van de 17 respondenten die positieve emoties rapporteren over de eerste keer, waren er 14 in een relatie met hun eerste partner. Deze respondenten hebben het voornamelijk over de ervaring van intimiteit en 'dicht bij elkaar zijn', wat het voor hen een positieve ervaring maakte. Daarnaast is het ook een interessante vaststelling dat de mannelijke respondenten met een positieve beleving gelijkaardige emoties van intimiteit rapporteren als de vrouwelijke respondenten.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie bijna een jaar.

R (Respondent): Ik vond het wel leuk, allez ja, ik had geen pijn en het was ook wel speciaal zo. Ik heb er zeker geen spijt van dat ik dat dan met hem gedaan heb. Ja, het voelde ook wel goed, ik heb er wel van genoten.

I (Interviewer): En wat maakte het zo speciaal dan?

R: Goh, ja, omdat het een heel nieuwe ervaring is en je ziet die persoon graag en je verlangt daar dan ook een beetje naar, en ja, het is dan ook zo een stap verder in je relatie.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van drie maanden. In totaal duurde de relatie zes maanden. Hij vond de relatie toen zelf serieus.

R: Ge zijt verliefd en je hebt seks, dat is heel speciaal, dat geeft toch wel een band, een sterkere band dan ervoor. Dat heeft mij alleszins dichterbij haar gebracht en ik denk haar ook wel bij mij.

Naast de relationele aspecten, werden nog twee andere aspecten van een positieve beleving gevonden. Een eerste verwijst naar de ervaring van het fysieke genot om geslachtsgemeenschap te hebben. Zeker indien er geen diepere emoties van intimiteit aanwezig zijn, kan dit er toch voor zorgen dat de eerste keer positief beleefd werd. Ten tweede werd ook vastgesteld dat het gebeuren van de ontmaagding op zich kan ervaren worden als een positief iets. De gedachte iets 'groots' of 'belangrijks' mee te maken, kan de jongere een trots gevoel geven.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met iemand die hij vaag kende en waarmee hij geen relatie had. Er was geen verliefdheid, het was gewoon 'voor het plezier', en hij heeft er nadien geen spijt van.

R: Ah. De seks gewoon, ja, dat voelde goed, maar als ge klaarkomt, dat is echt het 'niceste' gevoel dat 'k ooit heb gehad. [...] De seks zelf dacht ik dat meer deugd ging doen, de ganse tijd, maar dat klaarkomen, 'k had niet verwacht dat dat zoveel deugd ging doen.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van drie maanden. Na de eerste keer heeft de relatie nog twee weken geduurd.

R: Allez, zo blij dat dat gebeurd was, 'ik heb het gedaan', ja.

I: Ja. Dat 't met haar was of gewoon de situatie?

R: Ja, dat 't met haar was... 'k weet niet, 'k was toen wel verliefd op haar, toen was dat wel, ja. Maar ook gewoon de situatie, ja.

4.1.2 Terugkijken op een positieve eerste keer: tevredenheid en ambiguïteit

Geen enkele van de jongeren die hun eerste keer positief hebben beleefd, zeggen dat ze er nadien spijt van hebben. Toch kunnen duidelijk twee groepen van respondenten onderscheiden worden op basis van hoe ze erop terugkijken. Een eerste groep van 10 respondenten stelt dat ze volledig tevreden zijn over de manier waarop het is gebeurd. Deze respondenten hebben met

elkaar gemeen dat ze hun eerste keer hebben ervaren met iemand waar ze lange tijd mee zijn samen geweest en dat de relatie ook na de eerste keer nog een tijd is blijven voortduren (met uitzondering van één respondent die geen relatie had met zijn eerste seksuele partner). Een tweede groep van zeven respondenten rapporteert ambigue gevoelens wanneer ze er later op terugkijken. Deze respondenten stellen typisch 'ik heb geen spijt, maar...', waarbij er vervolgens verwezen wordt naar twee bronnen van ambiguïteit: ofwel vinden ze achteraf gezien toch dat ze nog wat te jong waren op het moment van hun eerste keer, ofwel hebben ze nadien een 'betere' partner leren kennen waarmee ze liever hun eerste keer hadden beleefd.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van twee maanden. In totaal duurde de relatie drie jaar en ze vond het een goede relatie. Ze beleefde haar eerste keer positief maar achteraf gezien voelde ze zich nog wat jong.

R: Op dat moment had ik wel zoiets van 'ja, 'k ben er klaar voor, we zijn twee maand samen en...'. Maar als ik nu terugkijk, heb ik wel zoiets van 'ik was 14, zo jong'. Als ik nu zo iemand van 14 zie, dan denk 'k zo 'dat kan gelijk niet dat ik op dat op mijn 14 deed'. 'k Vind dat zo raar. Maar toen was 'k daar klaar voor en 'k stelde mij daar niet echt veel vragen over. Maar nu heb ik wel zoiets van 'allez, 14, da's toch wel jong'.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie zeven maanden en ze vond de relatie toen serieus. Ze beleefde haar

eerste keer positief maar ze heeft nadien een betere partner leren kennen waarmee ze liever haar eerste keer had ervaren.

R: Toen vond ik dat de perfecte jongen. Maar nu zou ik het liever hebben met het liefke dat ik nu heb.

I: Ja, zou je dan zeggen dat je daar spijt van hebt?

R: Nee.

4.1.3 Negatieve beleving van de eerste keer

Naast de 17 respondenten met een positieve beleving van de eerste keer – zij het met ambigue gevoelens erover nadien – waren er ook zeven respondenten die hun eerste keer duidelijk negatief beleefd hebben. De negatieve emoties verwijzen op hun beurt naar een grote mate van teleurstelling en gebrek aan genot. Maar voor een aantal respondenten gaat het nog een stap verder en werd verwezen naar het gevoel iets te doen wat ze liever niet wilden doen en pijn.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met iemand die hij vaag kende en waarmee hij geen relatie had. Hij zegt dat zij het initiatief nam en hij heeft erna spijt.

R: Ik had vrij grote verwachtingen, maar op de moment zelf was het van 'ah, ok, is dit het dan?'. Dus eigenlijk is het een beetje tegengevallen. [...] Ge had zo een bepaalde verwachting daarover en ge denkt zo van 'ja, dat is nu seks', voor dat ge eigenlijk seks hebt gehad. Dat bleek dan zo totaal niet zo te zijn, dus dat was dan een teleurstelling.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. Achteraf gezien vond ze het een slechte relatie omdat hij haar niet respecteerde en onder druk zette.

R: Ik had ongelooflijk veel pijn. Ik wou het ook echt niet. Ik weet dat ik aan het wenen was. En dat hij zei, 'ja, ge ziet mij toch graag'. Ik was op da moment eigenlijk wel bang, op da moment van als ik dit niet doe, dan geraak ik hem kwijt. Ik had echt wel da gevoel van 'ik moet dit doen om hem bij mij te houden'.

Ook wanneer ze er nadien op terugkijken, stellen deze respondenten dat ze er spijt van hebben en liever hadden gehad dat het niet gebeurd was. Deze respondenten verwijzen soms naar het 'speciale' van de eerste keer, als iets dat je maar één keer in je leven meemaakt. Indien de eerste keer dan toch niet zo speciaal was, voelt dit aan alsof ze hun eerste keer hebben 'weggegooid'.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met een vriendin (geen relatie) op een feestje. Het gebeurde 'plots' en hij heeft er nadien spijt over.

R: Achteraf heb ik daar wel spijt van gehad. Omdat, eigenlijk heb ik dat de eerste keer dan zo weggegooid, zozegd. Allez, dat was ook niet speciaal, niks speciaals gebeurd, geen gevoelens. [...] De avond goed. De dag daarna ook nog goed. Maar dan begint ge na te denken van 'oei, was het dat wel waard? Heb ik wel iets goed gedaan?'. Dus dat was wel... {breekt af}. En nu ook, als daar nog over gebabbeld wordt, of als ge met vrienden samen zit en dat moment komt terug op, dan heb ik wel zoiets van 'k had dat misschien beter niet gedaan'.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één jaar. Na de eerste keer duurde de relatie nog twee maanden. Ze zag de relatie als niet serieus en beschreef deze als 'kalverliefde'.

R: Ik heb daar eigenlijk best veel spijt van gehad want ik had het liever gedaan met iemand met wie ik echt een serieuze relatie mee had gehad en met wie het echt wel goed ging. En dan had ik me echt wel aan die persoon willen geven. Maar ja, het was nu helemaal niet zo en dat is dan ook niet leuk.

4.1.4 Teleurstelling en pijn

Hoewel teleurstelling en pijn (voor meisjes) voorkwamen bij respondenten met een negatieve beleving van hun eerste keer, zijn dit geen unieke kenmerken van een negatieve ervaring. Integendeel, teleurstelling wordt door de meerderheid van de respondenten gerapporteerd. Jongeren hebben vaak hoge verwachtingen over hoe het is 'om seks te hebben' en het is niet realistisch dat deze hoge verwachtingen bij een eerste ervaring worden gerealiseerd. Het gevoel 'was het dat maar?' maakt bij jongeren met een positieve ervaring echter snel plaats voor het besef dat seks beter wordt naarmate ze meer ervaring opdoen. Zeker wanneer ze een relatie hebben met hun eerste partner, komen ze hier snel achter.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. De relatie heeft zes jaar geduurd en ze vond het zelf een serieuze relatie. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt of ambigue gevoelens nadien.

R: Mijn eerste keer dat was gewoon leuk omdat het zo intiem was en zo samen, en hij ligt dan op u en da 's gewoon gezellig. {lacht}. Hij deed wel een voorspel enzo... en dat was echt goed, maar echt de penetratie was niet van te zeggen 'wow!'. Achteraf denkt ge 'da was 't ofwa?!', maar da 's omdat 't nog maar het begin is.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van zes maanden. Ze beleefde haar eerste keer positief, al had ze nadien liever gehad dat haar eerste keer met iemand anders was geweest.

R: Wel, ik had er meer van verwacht. Ja, want mijn nicht had me zo over alles ingelicht en euh... hoe dat zij dat zo beschreef, was het eigenlijk specialer dan dat 't eigenlijk was voor mij, vond ik. Maar dan daarachter, dat was eigenlijk gewoon de eerste keer dat ik zo zei van 'k had er meer van verwacht, maar dan, na verloop van de tijd snapte ik wel hoe ze het bedoelde. Want ja, de eerste keer zijt ge nog zo'n beetje beschaamd en ge durft niks, maar dan daarna is dat beter geworden. Dan doet ge het ook op verschillende plekken enzo, en da 's dan leuker.

Pijn wordt op zijn beurt door meisjes gezien als 'iets dat er nu eenmaal bij hoort'. Indien de eerste keer positief beleefd werd, wordt pijn eerder gezien als een noodzakelijk kwaad, dan dat het een reden is om de eerste keer slecht te beleven.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één maand. De relatie was niet echt serieus omdat hij naar een ander land verhuisde. Na twee maanden is de

relatie gestopt omwille van de afstand maar ze zijn wel nog vrienden gebleven. Ze beleefde haar eerste keer positief, zonder spijt nadien.

R: Het deed wel een beetje pijn. Wat ik ook wel op voorhand wist, zo van op school als ze daar over praten, allez ja, dat veel meisjes daar pijn bij hebben en ja dat deed wel pijn. Maar daarna was het, ja.

I: *En hoe was het voor jou dat het wat pijn deed op dat moment?*

R: Ja, zo van 'ik hoop dat dat niet elke keer zo gaat zijn want dat vind ik wel niet geestig'. Maar ja daarna had ik daar geen pijn meer van.

INPUT VAN HET JONGERENADVIESCOMITÉ

Het adviescomité werd gevraagd om enkele van de specifieke ervaringen van de respondenten te bespreken. Er heerst een sterke consensus over de idee dat de eerste seksuele partner een bijzonder iemand moet zijn, maar tegelijkertijd stellen ze zich de vraag of iemand op zo'n jonge leeftijd al wel in staat is om een relatie goed te evalueren. Aan de ene kant zijn ze verrast door de ervaringen van sommige van de respondenten die op zeer jonge leeftijd al een serieuze en langdurende relatie aangaan. Ergens vinden ze dit ongepast op die leeftijd omdat dit de vriendschapsrelaties met leeftijdsgenoten in gevaar kan brengen. Aan de andere kant zijn ze ook onder de indruk van jongeren die zo vroeg al blijkt geven van sterke relationele vaardigheden. Het comité vindt het voorspelbaar dat jongeren die nadien een nieuwe relatie aangaan, zeggen dat ze hun eerste keer liever met die nieuwe partner hadden ervaren. Dat is een normaal gevolg van verliefd te zijn op die nieuwe persoon maar hoeft helemaal niet geïnterpreteerd te worden als een verdoken vorm van spijt.

4.2. Een vroege eerste keer binnen een ruimer seksueel traject

Klaar zijn voor seks betekent dat de jongere de vaardigheden en attitudes heeft verworven die nodig zijn om op een veilige manier geslachts-gemeenschap te hebben. Een veilige manier betekent op zijn beurt dat zowel het risico op besmetting met soa of hiv of op een ongewenste zwangerschap als het risico op emotionele schade geminimaliseerd wordt en dit zowel bij zichzelf als bij degene waarmee men seks heeft. Een manier om de seksuele rijpheid op het ogenblik van de eerste geslachts-gemeenschap te evalueren, is door te kijken naar het seksuele traject dat de jongere heeft afgelegd voordat de eerste keer plaatsvond. Zoals besproken in het tweede hoofdstuk, gaan jongeren doorgaans stapje per stapje ervaring opbouwen van minder naar meer intiem seksueel gedrag, waarbij het hele traject van de eerste tongzoen tot de eerste geslachts-gemeenschap meerdere jaren in beslag neemt. Ongeveer een vijfde van de jongeren slaat echter stappen over of doorloopt de verschillende stappen tegen een snel tempo (Beyers, 2010).

De tweede onderzoeksvraag had tot doel om de timing van de eerste geslachts-gemeenschap bij vroege starters te kaderen binnen het seksuele traject dat deze jongeren ervoor hebben afgelegd. Er kan verwacht worden dat jongeren die stapje voor stapje de mate van intimiteit hebben opgebouwd, meer vaardigheden hebben verworven om bijvoorbeeld hun wensen kenbaar te maken, wat de kans op een succesvolle eerste keer op zijn beurt vergroot. Onder de respondenten kunnen twee grote seksuele trajecten onderscheiden worden: degenen die gradueel de mate van intimiteit hebben opgebouwd en degenen die stappen hebben overgeslagen.

Naar de eerste groep wordt in dit onderzoek verwezen als degenen met een 'versneld progressief seksueel traject'. De term 'versneld' werd toegevoegd omdat deze jongeren, waarschijnlijk gezien hun jonge leeftijd bij de eerste geslachts-gemeenschap, relatief snel doorheen de verschillende stappen zijn gegaan in vergelijking met de gemiddelde duur van een seksueel traject (bij de meeste van deze jongeren vond de eerste geslachts-gemeenschap plaats binnen het jaar nadat de eerste tongzoen was ervaren). De tweede groep wordt aangeduid als degenen met een 'niet-lineair seksueel traject'.

4.2.1 Versneld progressief seksueel traject

Veertien respondenten kunnen gerekend worden tot de groep met een versneld progressief seksueel traject. Voordat deze jongeren toekwamen aan geslachts-gemeenschap, hadden zij al ervaring met andere vormen van minder intiem seksueel gedrag. Afgezien van tongzoenen werden deze andere ervaringen bijna allemaal opgedaan bij dezelfde partner als waar ook de eerste geslachts-gemeenschap mee plaatsvond.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van twee maanden. In totaal duurde de relatie drie jaar. Ze vond het een goede relatie en beleefde haar eerste keer positief. Nadien vond ze zichzelf wel een beetje jong.

R: Ja, dan hadden we al alles gedaan buiten seks. Ah nee, behalve pijpen. Dat niet. [...] Ja, da 's geleidelijk gegroeid. In 't begin was dat zo wat kussen, aan de borsten zitten, aan elkaar komen, maar nog niet echt zo vanonder. En dan groeide dat zo tot vingeren en 'k weet niet hoe ik het moet noemen, dan ging dat zowat verder.

Illustratie

Jongen, was 14 bij de eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van drie maanden. De relatie heeft zes maanden geduurd en hij vond het toen een serieuze relatie. De eerste keer kwam als een 'logische volgende stap', hij beleefde zijn eerste keer positief en heeft er nadien geen spijt over.

R: Ja, stapje voor stapje, maar ja, het was denk ik voor ons alle twee de eerste serieuze relatie, ook nog maar de eerste kus of zo denk ik zelfs. Voor mij niet, ik had al eens gekust, maar dat was niet echt zo'n goede relatie. Nu, ik had gedacht, ik heb mogen kussen met een meisje en de volgende keer kan ik eens iets anders doen, maar het is dan allemaal met die ene persoon gebeurd, waar ik toch wel blij om ben.

Geen enkel van deze veertien respondenten met een versneld maar progressief seksueel traject rapporteerde een negatieve beleving van de eerste keer. Op één na, hadden ook al deze respondent een relatie met hun eerste seksuele partner. Degene die geen relatie had met haar eerste seksuele partner, ervaarde haar eerste keer met haar beste vriend en had ervoor al andere seksuele ervaringen opgedaan met een vaste (ex-)partner.

Tussen de respondenten met een versneld progressief traject zijn er grote verschillen in de termijn die ze laten verstrijken vooraleer ze overgaan tot geslachtsgemeenschap, gaande van één maand tot zeven maanden. Aangezien deze respondenten bijna allemaal een relatie hadden met hun eerste partner, blijven zij na hun eerste keer ook verder seks hebben met die partner. Bijna elk van deze respondenten rapporteert dat de seksuele ervaringen nadien beter en beter

werden, naarmate ze meer ervaring hadden, seks minder stuntelig verliep en ze zich minder oncomfortabel voelden. Toch waren er ook drie respondenten die slechts één keer geslachtsgemeenschap hadden met hun eerst partner. De reden waarom ze nadien geen seks meer hadden, was een gebrek aan gelegenheden of doordat de relatie werd stopgezet.

4.2.2 Niet-lineair seksueel traject

Tien respondenten hebben hun eerste geslachtsgemeenschap ervaren zonder dat zij ervoor ervaring hadden opgebouwd met andere, minder intieme vormen van seksueel gedrag. Voor zeven van deze respondenten was de eerste keer een negatieve ervaring waarover ze nadien ook spijt hadden, voor drie andere respondenten was de eerste keer een positieve ervaring (waarvan er eentje ambigue emoties toont wanneer er nadien op wordt teruggekeken). Deze respondenten hebben met elkaar gemeen dat ze zeggen dat de eerste keer 'plots' gebeurde, alsof het bij verrassing kwam. Het hebben van een relatie kan de kans op een progressief seksueel traject verhogen, maar dit is niet noodzakelijk het geval aangezien ook enkele van deze respondenten met een niet-lineair seksueel traject een relatie hadden met hun eerste partner. De ervaringen van respondenten met een niet-lineair seksueel traject binnen en buiten een relatiecontext worden apart besproken.

Niet-lineair seksueel traject binnen een relatiecontext

Drie respondenten met een niet-lineair seksueel traject hadden een relatie met hun eerste seksuele partner (alleen rekening houdende met de relaties die langer dan enkele dagen duurde). Twee daarvan waren meisjes die zich in hun rela-

tie onder druk gezet voelden om seks te hebben met hun partner. Hoewel ze ervoor nog geen andere seksuele handelingen binnen de relatie hadden ervaren, hadden deze meisjes ‘plots’ geslachtsgemeenschap met hun partner. Beiden beleefden ze deze eerste keer als negatief en ze hadden er nadien ook spijt van. De derde was een jongen die ook binnen zijn vaste relatie is overgegaan naar geslachtsgemeenschap zonder daarvoor andere ervaringen op te doen, maar hijzelf zag dit niet als een probleem en beleefde zijn eerste keer als zeer positief zonder spijt nadien.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. Achteraf gezien vond ze het een slechte relatie omdat hij haar niet respecteerde en onder druk zette.

I: *Had ge ook andere dingen gedaan voor ge seks had gehad?*

R: Nee, echt gewoon gekust, handjes vasthouden en zo da was het wel. Maar de eerste keer dat hij zo aan mijn lichaam was geweest da was toen. Da was echt wel vree intiem ineens.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste vriend na een relatie van 12 maanden. Na de eerste keer heeft de relatie nog twee maanden geduurd. Ze werd onder druk gezet door haar partner en ze heeft nadien veel spijt.

I: *Had je ervoor al andere seksuele ervaringen?*

R: Nee. de eerste keer, alles eerst. [...] Ik vond dat echt veel te snel, echt veel te snel. Dat was echt zo veel te rap, dat ging ineens zo, dat was er ineens zo.

Niet-lineair seksueel traject buiten een relatiecontext

De overige zeven respondenten met een niet-lineair seksueel traject hadden helemaal geen relatie met hun eerste seksuele partner, of de relatie duurde slechts enkele dagen. Voor ieder van deze respondenten geldt dat zij slechts één keer geslachtsgemeenschap hebben gehad met hun eerste seksuele partner en de meesten hadden er nadien ook spijt over. Deze respondenten hebben met elkaar gemeenschappelijk dat zij seks op een heel andere manier ervaren wanneer ze later geslachtsgemeenschap hebben binnen een relatiecontext (tenminste, degenen die erna ervaring hebben opgedaan met een vaste relatie).

Een opvallend kenmerk van het seksueel traject bij deze jongeren, is dat de eerste geslachtsgemeenschap niet noodzakelijk het ‘startsein’ is voor meer seksuele activiteit. Integendeel, vijf van deze respondenten hebben na hun eerste keer helemaal geen seksuele ervaringen meer gedurende meerdere jaren. Twee vrouwelijke respondenten daarvan stellen dat wanneer ze uiteindelijk wel weer seks hebben jaren later, en dan binnen een relatie, zij dat in feite als hun ‘tweede eerste keer’ of hun ‘echte eerste keer’ ervaren.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van slechts enkele dagen. De relatie was niet serieus, en ze heeft zelf de relatie beëindigd na de eerste keer. Ze heeft er nadien spijt over omdat ze er niet klaar voor was en hij haar onder druk zette.

R: Eigenlijk noem ik da zo eigenlijk mijn eerste (verwijzend naar haar tweede partner). Da

bedoel ik zo, van mijn eerste keer seks, da was als ik nog jong was. En ge voelt daar eigenlijk nog nie zo veel van, 't was zo nog nie echt seks. Maja, 't was wel seks, maar ja. [...] En dan als ge ouder wordt... ik denk wel niet dat zo jonge meisjes echt al het gevoel hebben dat da echt seks is. Tenzij dat da met een oudere man is.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vakantieliefje na twee weken. Ze beleefde haar eerste keer negatief en ze vindt dat ze zich 'heeft laten doen'. Ze heeft er nadien ook veel spijt van.

R: Na mijn verjaardag, dus toen was ik wel al 17, dan heb ik nog ne keer... Da was al mijn tweede keer ooit. Dat was eigenlijk gewoon een nieuwe eerste keer.

Een mannelijke respondent stelt dat hij zich door de manier waarop zijn eerste geslachtsgemeenschap plaatsvond, helemaal niet seksueel ervaren voelde maar dat anderen op dat vlak wel verwachtingen van hem hadden. Deze foute verwachtingen gaf hem stress.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer, was een éénmalig seksueel contact met iemand waar hij geen relatie mee had. Hij beleefde zijn eerste keer negatief en heeft er nadien spijt van. Hij heeft pas voor de tweede keer seks op zijn 15de, met zijn vaste partner.

R: Awel, het was behoorlijk ambetant... Omdat dan bij mij de verwachtingen, alle, de verwachtingen over mij behoorlijk hoog waren omdat ze wist dat ik al seks had gehad. Maar da stelde eigenlijk niks voor. En ik wist totaal niet hoe da moest want ik had maar één keer seks gehad. En de druk was wel vrij groot.

Een andere mannelijke en een vrouwelijk respondent die ook jaren hebben gewacht na hun eerste keer hebben daarna opnieuw voorname-lijk seksuele contacten buiten een relatiecontext. Twee mannelijke respondenten tenslotte blijven onmiddellijk na hun eerste keer seksuele contacten hebben, ook buiten de context van een relatie.

INPUT VAN HET JONGERENADVIESCOMITÉ

Het adviescomité is niet verrast door de negatieve ervaringen en gevoelens van spijt bij de respondenten die hun eerste keer 'halsoverkop' hebben ervaren. Integendeel, deze ervaringen worden als 'typisch' beschreven en er heerst niet veel begrip voor deze gevoelens van spijt. Losse seksuele contacten op jonge leeftijd – zeker wanneer het gaat om de eerste keer – is volgens het adviescomité geen goed idee. Om goed te kunnen omgaan met losse contacten, moet je op seksueel vlak eerst stevig in je schoenen staan en op jonge leeftijd is de kans groot dat de jongere erdoor gekwetst raakt. De eerste keer wordt ook als iets bijzonders gezien, waar best even op voorhand over wordt nagedacht.

Hoewel het als risicovol wordt gezien, heerst er wel begrip voor de idee dat seksueel contact ook louter iets kan zijn om ervaring op te doen. Er bestaat dus een grote tolerantie op dat vlak en er wordt niet op een veroordelende manier gedacht over jongeren die graag wat 'experimenteren' met verschillende partners. Enerzijds is dat iets dat iedereen voor zichzelf moet kunnen uitmaken, maar anderzijds wordt er ook gesteld dat het belangrijk is om op een bepaald moment een serieuzer engagement te kunnen aangaan.

4.3 De besluitvorming naar de eerste keer toe

De derde onderzoeksvraag had tot doel om na te gaan hoe de besluitvorming naar de eerste keer toe er bij vroege starters precies uitziet. Daarvoor werd er nagegaan hoe de besluitvorming verschilt tussen jongeren met een positieve en een negatieve ervaring van hun eerste keer. Er kunnen drie besluitvormingsaspecten onderscheiden worden die een effect hebben op de beleving van de eerste keer: anticipatie, de motieven en de ervaring van druk.

4.3.1 Anticipatie

Geen enkele van de respondenten stelt dat de eerste keer gepland was omdat planning de spontaniteit zou wegnemen (wat op zijn beurt heel belangrijk is voor jongeren). Toch zijn er grote verschillen in de mate waarin er al dan niet op de eerste keer kon worden geanticipeerd. Terwijl sommige respondenten zeggen dat ze 'overvallen werden door het moment', stellen anderen dat ze het op verschillende manieren hadden zien aankomen. Over het algemeen wordt vastgesteld dat een grotere mate van anticipatie samengaat met een positievere beleving van de eerste keer en minder spijt erover nadien.

Overvallen worden door het moment

Een aantal respondenten stellen dat ze hun eerste keer helemaal niet hadden zien aankomen en dat seks zelfs niet iets was waar ze op dat moment al aan dachten. Deze jongeren hadden dan ook niet de kans om er op voorhand over na te denken en ze hebben een snelle beslissing genomen. Ze waren niet actief op zoek naar seks maar plots was de gelegenheid daar. Eens dat er wat tijd is overgegaan en ze wel de tijd hebben genomen om erover na te denken, komen gevoelens van spijt naar boven. Vijf respondenten

hebben hun eerste keer op deze manier ervaren. Twee van hen hadden een relatie met hun eerste partner, zij het dat de ene relatie heel kortstondig was (twee weken) en de andere werd gedefinieerd als een 'kindrelatie'.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste vriend na een relatie van 12 maanden. Na de eerste keer heeft de relatie nog twee maanden geduurd. Ze heeft nadien veel spijt en ze werd onder druk gezet door haar partner.

R: We waren alle twee zat eigenlijk want we kwamen juist van een feestje van bij een vriendin. En ja, ik weet niet, we waren zo, zo echt in een dronken bui en toen is dat eigenlijk zo puur gebeurd, zonder voorspel en zo, dat was zo ineens.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vakantieliefje na twee weken. Ze beleefde haar eerste keer negatief en ze vindt dat ze zich 'heeft laten doen'. Ze heeft er nadien ook veel spijt van.

R: Op da moment overviel mij da echt. Ik had da nie zien aankomen. Ik was eigenlijk stomverbaasd. Op da moment had ik zoiets van: wat is er nu aan het gebeuren?!

Twee mannelijke respondenten zeggen dat ze hun eerste keer niet hadden zien aankomen en dat het plots gebeurde, maar tegelijkertijd hadden ze wel condooms op zak 'voor het geval dat'. Zeggen dat de eerste keer volkomen onverwacht was, kan een strategie zijn om de eigen verantwoordelijkheid te minimaliseren omdat dit impliceert dat het initiatief van de andere partij kwam.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met een kennis op een feestje. Nadien heeft hij er spijt van en hij vindt dat hij zijn eerste keer heeft 'weggegooid'. Hij zegt dat zij het initiatief nam, al zegt hij ook dat hij al veel aan seks 'dacht' en hij had ook condooms op zak.

I: *Dat condoom, was dat iets dat zij had voorzien of...?*

R: Dat... Ik had dat toen altijd bij... Dat was zoiets van, ge bent dan op die leeftijd, ge hebt de grootste verwachtingen, dus ik had dat toen wel bij, ja. {lacht}

I: *Je zegt van dat ge dat in die periode altijd op zak had want je had het idee dat dat altijd kon gebeuren, dus had je toen ook ergens het gevoel van het mag gebeuren?*

R: Ja, eigenlijk wel... Allez, ik ben vrij snel seksueel actief geworden, 'k zal't zo zeggen. En, toen ook, wij hadden in mijn vriend zijn klas zo'n meisje en ze zei dat ze zwanger was geweest en weet ik veel en blablabla. En ge had ook zoiets van 'dat wil ik precies niet voor hebben'.

Een natuurlijke volgende stap

De meeste respondenten hebben hun eerste keer zien aankomen omdat het aanvoelde als een 'natuurlijke volgende stap' in de relatie. Hoewel er niet expliciet over werd gecommuniceerd met de partner, was het toch duidelijk dat het ging gebeuren omdat ze al heel wat andere seksuele ervaringen achter de rug hadden (zoals elkaar manueel masturberen, of soms ook al ervaring met orale seks). De opbouw van minder naar meer intiem seksueel gedrag, maakte de eerste geslachtsgemeenschap voor deze respondenten dus niet alleen voorspelbaar maar ook een logische volgende stap.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie negen maanden. Hij beleefde zijn eerste keer positief en heeft er geen spijt over.

I: *En had ge eigenlijk dan ook verwachtingen op seksueel vlak van da meisje toen?*

R: In 't begin nie, maar na een tijdje als 't zo lang begint te duren. [...] Ja, uiteindelijk hebde andere dingen gedaan. En ge begint het nie beu te worden maar de interesse is er om andere dingen te doen.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie acht maanden. Het was voor haar een serieuze relatie en ze zijn nog steeds met elkaar bevriend. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt en is blij dat het met die persoon was.

R: 'k Vond het altijd jammer dat er niks meer 'meer' kon komen, want we hadden alles op volgorde gedaan. [...] Maar er was niet echt iets om nog meer naar uit te kijken, want da 's altijd wel spannend van 'ah, dat moet nog gebeuren' en dat vond ik dan wel jammer dat er niet meer zo veel variatie was, maar 't was wel nog steeds... 'k was wel nog steeds content, 'k had niets zoiets van 'ah,nee, 't is saai nu', dat had ik wel echt niet.

Indirecte communicatie

Jongeren praten op voorhand amper op een expliciete manier met hun partner over de eerste geslachtsgemeenschap. Maar dat betekent

niet dat zij niet op allerlei manieren aan elkaar laten weten wat hun wensen zijn. Indien er op voorhand gecommuniceerd werd over de eerste keer, dan gebeurde dit doorgaans op een indirecte manier: grapjes maken, elkaar uitdagen, samen een romantische film kijken, dubbelzinnige berichtjes sturen en ook non-verbale communicatie zijn manieren die door respondenten werden genoemd om te peilen bij elkaar of de ander klaar was of zin had om geslachtsgemeenschap te hebben.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar beste vriend. Ze beleefde haar eerste keer positief en heeft er geen spijt van. De vriendschapsrelatie werd er sterker door.

R: We waren gewoon aan het babbelen. En dat ging dan over naar plagen en zo. Uiteindelijk waren wij er gewoon in gerold eigenlijk. Vlak voor het ging gebeuren vroeg hij 'weet je het echt wel zeker?', ik zei 'ja'. En toen is het gebeurd.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van drie maanden. In totaal duurde de relatie drie jaar. Ze vond het zelf een goede relatie.

R: Op één of andere manier maakte ik het hem wel duidelijk dat 'k het nu wel wou en da 'k er wel klaar voor was. Dus dan wist hij wel dat hij wel verder mocht gaan van mij. Ja, op die manier.

De mogelijkheid hebben

Voor de meerderheid van de respondenten geldt dat zij op het ogenblik van hun eerste keer nog geen toelating hadden van hun ouders om

seks te hebben. Ten gevolge daarvan zijn jongeren ook afhankelijk van de mogelijkheden die zich voordoen om seks te kunnen hebben. Dit betekent dat zij zelf actief gelegenheden gaan creëren (bijvoorbeeld het liefje thuis uitnodigen op een moment dat de ouders niet thuis zijn) of gebruik gaan maken van de gelegenheid wanneer deze zich voordoet. De mogelijkheid om seks te hebben is voor sommige jongeren een manier om te kunnen anticiperen op de eerste keer en er dus ook om er op voorhand over na te denken.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één maand. De relatie was niet echt serieus omdat hij naar een ander land verhuisde. Na twee maanden is de relatie gestopt omwille van de afstand, maar ze zijn wel nog vrienden gebleven. Ze beleefde haar eerste keer positief, zonder spijt nadien.

I: Had je het zien aankomen dat het zou gebeuren die avond?

R: Een beetje wel en anderzijds ook niet. Het is wel een beetje zo een aanleiding tot als je bij elkaar blijft slapen, maar ik wist niet echt zo op voorhand, dat gaat gebeuren, je weet dat nooit uiteindelijk.

I: Maar was dit de eerste avond dat je bij hem bleef slapen?

R: Ik denk het wel.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van slechts enkele dagen. De relatie was niet serieus, en ze heeft zelf de relatie beëindigd na de eerste keer. Ze heeft er nadien spijt van omdat ze er niet klaar voor was en hij haar onder druk zette.

R: Toen hij vroeg van 'gaat ge blijven slapen?', Hij ziet er dan zo enen uit da zo... Ja, dan dacht ik wel van 'het gaat gebeuren'.

4.3.2 Motieven

Een tweede aspect van de besluitvorming naar de eerste keer toe, zijn de motieven of redenen die de jongere had om toen geslachtsgemeenschap te hebben. De motieven die respondenten met een positief beleefde eerste keer rapporteren, verschillen duidelijk van de motieven van respondenten met een negatief beleefde eerste keer. Respondenten met een negatieve ervaring vinden het om te beginnen vaak moeilijk om motieven aan te geven en tonen een zekere emotionele onverschilligheid of verwijzen naar oppervlakkige motieven zoals 'nieuwsgierigheid' zonder meer.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met een vriendin op een feestje. Hij zegt dat zij het initiatief nam. Hij heeft er nadien spijt van en zegt dat hij zijn eerste keer heeft 'weggegooid'.

R: Eigenlijk was dat... d'r waren geen bijbedoelingen, d'r was niks, d'r waren geen gevoelens. Dus het was om ervan af te zijn, 'k zal 't zo zeggen.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van slechts enkele dagen. De relatie was niet serieus, en ze heeft zelf de relatie beëindigd na de eerste keer. Ze heeft er nadien spijt van omdat ze er niet klaar voor was en hij haar onder druk zette.

R: Ik wou gewoon de ervaring. Allez hoe noemde da nu, ik wou da ne keer doen om te zien wat da was.

I: Ge wou het een keer uitproberen.

R: Ja, da bedoelde ik.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer. Het was een éénmalig seksueel contact met iemand waar hij geen relatie mee had.

R: Ik denk dat ik vooral een kleine jongen was die die kans met twee handen gegrepen heeft. Hetgeen ook niet zo verstandig was. [...] Ik was gewoon een kleine jongen die benieuwd was.

Respondenten die hun eerste keer positief beleefden, verwijzen in de eerste plaats naar motieven die relationeel van aard zijn. Dit was ook te verwachten aangezien de positieve emoties bij deze respondenten ook in de eerste plaats naar de relatie verwezen. Voor deze respondenten is geslachtsgemeenschap een manier om de relatie naar een hoger niveau te tillen en een manier om aan de ander te tonen dat ze het serieus menen.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van zeven maanden. De relatie duurde in totaal 11 maanden. Ze beleefde haar eerste keer positief maar had nadien wel iets liever gehad dat het met haar volgende partner was gebeurd.

R: Wij waren zo zeven maanden samen en we wouden eigenlijk al langer proberen, want ge ziet elkaar graag en dat geeft toch zo'n extra dimensie aan uw relatie. We waren er dus allebei wel klaar voor.

Ten slotte is het hebben van de gelegenheid om seks te hebben niet alleen een manier om erop

te anticiperen maar het kan ook een reden zijn waarom het toen gebeurde.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie acht maanden. Het was voor haar een serieuze relatie en ze zijn nog steeds met elkaar bevriend. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt en ze is blij dat het met die persoon was.

I: *Wat was de voornaamste reden om op dat moment seks te hebben?*

R: Euh, 't lange wachten en dan, mijn ouders waren niet thuis en, hij kwam naar mijn huis, dus... ja... vooral dat eigenlijk?

I: *Ahja.*

R: Dat we alleen thuis waren en dat 't mogelijk was gewoon.

4.3.3 Druk vanwege de partner

Druk vanwege de partner werd geïdentificeerd als het derde aspect van de besluitvorming dat duidelijk geassocieerd is met de beleving van de eerste keer. Druk vanwege de partner verwijst naar allerlei manieren waarop de partner wil overtuigen om seks te hebben, gaande van subtiele manipulatie tot expliciete druk. Dit werd uitsluitend gerapporteerd door vrouwelijke respondenten met een negatieve beleving van de eerste keer.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. Ze beleefde haar eerste keer negatief en heeft er spijt van omdat ze het een slechte relatie vond. Hij zette haar onder druk en ze had het liever niet gedaan.

R: 't Was gewoon zo van 'als ge mij graag ziet

dan doe ge da'. Ik was wel een beetje gedwongen. [...] 'Als ge mij graag ziet dan doet ge da toch'. En ik zei van 'nee er zijn ook andere manieren om da te bewijzen'. Hij zei van nie. Hij had al seks gehad en zei dat da echt leuk was. Ik zei 'ik wil da wel geloven, mijn vriendinnen zeggen da ook, maar ik vind mij nog te jong'. Maar ik heb het dan toch gedaan.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één jaar. Na de eerste keer duurde de relatie nog twee maanden. Ze zag de relatie als niet serieus en beschreef deze als 'kalverliefde'.

R: Ik vond dat eerst niet leuk, ik zei zo eerst tegen hem, 'allez, we zijn nog maar 13 jaar, doe toch eens rustig, wacht dan toch totdat we langer samen waren' en zo. Hij wou dat echt niet en dan was hij kwaad op mij. En dan hadden we ruzie en ik kon dat niet, haatte dat dan als ik ruzie met hem had en toen heb ik maar gewoon toegegeven.

De partner kan ook op een indirecte of onbewuste manier druk uitoefenen. Een aantal respondenten rapporteerden dat het eenvoudige feit dat hun partner al meer seksueel ervaren was dan zijzelf, naar hun gevoel betekende dat hun partner sneller klaar zou zijn om seks te hebben. Jongeren zijn ervan overtuigd dat eens iemand al eens seks heeft gehad, het nadien moeilijker is om te wachten om opnieuw seks te hebben. Voor sommigen kan dit een zeker gevoel van druk teweeg brengen terwijl het voor anderen net als een voordeel gezien wordt. De respondenten die deze vorm van indirecte druk vanwege de partner ervaarden, bleken een zeer begripvolle partner te hebben die heeft 'ge-

wacht' totdat zij er klaar voor waren. Geen van deze respondenten had een negatieve ervaring van hun eerste keer.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met iemand die hij vaag kende en waarmee hij geen relatie had. Er was geen verliefdheid, het was gewoon 'voor het plezier', en hij heeft er nadien geen spijt van.

R: Zij had al seks gehad, dus ja, 't is logisch dat zij dat al rapper gaat willen en natuurlijk, ja, als jongen, ge wilt dat wel doen, hé, seks, dus, ja...

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van twee maanden. In totaal duurde de relatie drie jaar en ze vond het een goede relatie. Ze beleefde haar eerste keer positief maar achteraf gezien voelde ze zich nog wat jong.

I: Had jij ook verwachtingen op seksueel vlak?

R: Ja, want hij was al seksueel ervaren en 'k weet niet, hij had al redelijk wat bedpartners gehad en ik wist dat als ik met hem ging samen zijn dat dat ook niet lang ging duren.

Vrouwelijke respondenten vinden het soms belangrijk om te melden dat ze absoluut niet onder druk werden gezet. Dit wijst erop dat druk wel iets is waar jongeren (meisjes dan vooral) mee bezig zijn wanneer het om seks gaat.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. De relatie heeft zes jaar geduurd en ze vond het zelf een serieuze relatie. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt nadien.

R: Hij had in elke relatie al seks gehad, maar 'k heb mij nooit 'gepusht' gevoeld om het zo te zeggen. Hij was altijd, allez, hij is altijd vré lief geweest enzo, maar we hebben wel vré veel moeten proberen {lacht}, echt vré veel,... tot vervelens toe.

INPUT VAN HET JONGERENADVIESCOMITÉ

Het adviescomité werd gevraagd om te bespreken hoe jongeren zich moeten gedragen in een situatie waarin de ene partner op seksueel vlak verder wil gaan dan de andere partner. Daaruit blijkt dat jongeren elkaar tot in hoge mate zelf verantwoordelijk achten om hun eigen grenzen te bepalen en deze ook te verdedigen. Degene die 'het minst ver' wil gaan, moet assertief genoeg zijn om dit aan te geven. Van degene die verder wil gaan, wordt daarentegen weinig verwacht. Er moet blijkbaar niet actief worden nagegaan bij de ander of het seksueel gedrag wel gewenst is. Het begrip voor respondenten die over hun grenzen zijn gegaan en daar nadien spijt van hebben, is vrij laag. Dit heeft ook gevolgen voor de te verwachten sociale steun die jongeren zullen krijgen van hun vrienden wanneer zij te maken hebben met druk of manipulatie door hun partner. De kans is groot dat er weinig begrip voor zal zijn, wat het schuldgevoel bij de jongere kan verhogen. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op reacties van vrienden en gevoelens van schaamte van sommige vroege starters ten opzichte van de vrienden.

4.4 Invloed van ouders en vrienden

De vierde onderzoeksvraag had betrekking op de invloed van de reacties vanuit de onmiddellijke sociale omgeving op de beleving van de eerste keer. Er wordt daarbij vanuit gegaan dat ouders en vrienden op deze leeftijd de belangrijkste figuren uit de nabije sociale omgeving van de jongere zijn. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, werd bij de respondenten bevraagd hoe de ouders en de vrienden reageerden op het feit dat ze voor het eerst geslachtsgemeenschap hadden gehad (of hoe ze dachten dat deze zouden reageren indien ze het zouden weten).

4.4.1 Verwachtingen en reacties van de ouders

Ouders zijn doorgaans wel op de hoogte over het feit dat hun tienerzoon of –dochter al dan niet een relatie heeft, maar ze zijn veel minder op de hoogte van de mate waarin seksueel gedrag deel uitmaakt van deze relatie. Zelfs in gezinnen met een open communicatiesfeer op het vlak van relaties en seksualiteit, lijkt het niet de gewoonte te zijn dat er over concrete seksuele ervaringen – zoals de eerste geslachtsgemeenschap – wordt gesproken. De meeste jongeren hebben hun ouders helemaal niets verteld en sommigen van hen praten er pas na een tijd met hun ouders over. Naast een open communicatie, kunnen ouders ook op andere manieren aangeven dat ze op de hoogte zijn of dat ze hun goedkeuring geven om geslachtsgemeenschap te hebben.

Redenen om de ouders niets te vertellen

De redenen die worden gegeven door de respondenten om er niets tegen de ouders over te vertellen, zijn uiteenlopend en zeggen op hun beurt iets over hoe de ouders denken over

geslachtsgemeenschap maar ook over hoe de jongere zich voelt over zijn of haar eerste keer. Er kunnen drie redenen onderscheiden worden om er niet met de ouders over te spreken. Ten eerste rapporteren verschillende respondenten dat ze zich schuldig voelden en hun ouders niet wilden teleurstellen. Deze respondenten wisten dat hun ouders geslachtsgemeenschap zouden afkeuren en ze hechten veel belang aan de gevoelens van hun ouders daaromtrent. Daarnaast hebben deze respondenten ook zelf het gevoel dat ze iets ‘fout’ hebben gedaan en begrijpen ze de teleurstelling van hun ouders (indien deze het zouden weten).

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. Ze beleefde haar eerste keer negatief en heeft er spijt van omdat ze het een slechte relatie vond. Hij zette haar onder druk en ze had het liever niet gedaan.

R: Ik mocht van mijn mama voor de eerste keer bij hem thuis gaan, mijn mama stond daar niet echt achter, achter die relatie. Ze zei van ‘blijf beneden’ en zo... Ze kon daar persoonlijk niets aan doen. Maar we waren dan toch naar boven gegaan. [...] Ja, ik had daar wel een slecht gevoel bij. Ik had daar dan ook een schuldgevoel over tegenover mijn ouders omdat ik beloofd had niks te doen en ik zo blij was dat ik uiteindelijk toch bij hem mocht gaan. Da was pas na een half jaar. Dan had ik direct zo iets van ‘oh nee, mijn ouders’.

Ten tweede zijn er een aantal respondenten die hun ouders niets verteld hebben omdat ze ruzies en conflicten binnen het gezin trachtten te vermijden. Ook bestaat er het risico op het teleurstellen van de ouders, maar de primaire

motivatie ligt duidelijk in het vermijden van conflict.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één jaar. Na de eerste keer duurde de relatie nog twee maanden. Ze zag de relatie als niet serieus en beschreef deze als 'kalverliefde'.

R: Allez, dat is, ik heb dat wel met de tweede persoon waar ik seks mee heb gehad, ik was toen 15, toen heb ik dat wel gezegd, zo van 'ik heb seks met hem gehad'.

I: *En hoe denk je dan dat je ouders gereageerd zouden hebben mocht je dat wel verteld hebben? (over de eerste keer)*

R: Ik denk dat die mijn kop door de muur hadden geslagen. Want toen ik 15 was, was er al een heel gedoe rond, zo van 'ja, ge zijt daar veel te jong voor'.

Ten slotte zijn er respondenten die hun ouders niets hebben verteld omdat zij vinden dat het een privé-aangelegenheid is. Deze respondenten vermoeden dat hun ouders niet helemaal akkoord gaan met hun seksuele keuzes maar ze vinden dat op zich geen probleem. Ze vinden zelf niet dat ze iets fout hebben gedaan en vinden het in de eerste plaats belangrijk hoe zijzelf erover denken, niet hoe hun ouders erover denken.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar beste vriend. Ze beleefde haar eerste keer positief en heeft er geen spijt van. De vriendschapsrelatie werd er sterker door.

R: Mijn ouders mochten er echt niet achter komen. En mijn mama zegt ook zo 'seks is mooi,

dat moet ge bewaren voor iemand dat ge echt graag ziet, dat doet ge niet met vrienden of andere onbekenden'. [...] Allez ik vond ook niet dat ge seks met iedereen moet hebben, maar als ge dat doet met iemand dat ge goed kent en ge wilt dat, dan heb ik daar geen problemen mee.

Aanvankelijke geheimhouding

Drie respondenten die hun ouders aanvankelijk niets hadden verteld, doen dat uiteindelijk toch omdat ze het niet langer geheim wilden houden. Eerst reageerden de ouders geschokt, maar nadien waren zowel de ouders als de respondent tevreden over de open communicatie.

Illustratie

Meisje, was 14 bij de eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie bijna een jaar. Ze beleefde de eerste keer positief.

R: Ik kan heel goed praten met mijn mama, maar toen was dat gelijk zo, ik durfde dat gelijk niet zeggen. Maar ze heeft het zelf dan eigenlijk gevraagd en allez ja, ik heb dat toen gezegd. En toen heb ik er ook zo wel over kunnen spreken en sinds dan ben ik ook wel heel open tegen mijn mama over seksualiteit. Ja, en eigenlijk is dat zo wel een soort verlossing geweest dat ik dat dan gezegd heb. Ik weet ook wel dat ik altijd bij mijn mama terecht kan over gelijk wat onderwerp. Ja, ik denk dat je eigenlijk toch echt wel steun zoekt na zo'n ervaring.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer, was een éénmalig seksueel contact met iemand waar hij geen relatie mee had. Hij heeft er nadien spijt van.

R: Mijn ouders zijn da pas later te weten gekomen. Allez, thuis kunnen we daar wel over praten, maar da was dan toch iets dat ik voor mij alleen wou houden. Dacht ik... Maar uiteindelijk is da wel het best geweest dat ik daar met mijn ouders over kon praten. Gewoon omdat ik daar wel last van had... Allez...Het hoort nie voor een jongen van dertien om zo'n ervaring te hebben. En da 's ook iets dat ge duidelijk niet alleen... allez, niet dat het qua verwerking als een trauma is. Ma ik ben wel blij dat ik het nu wel achter mij heb gelaten en ik kijk er nog steeds niet positief naar terug. [...] Het lijkt stom om te zeggen maar ik denk wel dat het daardoor is dat ik een betere band heb met mijn ouders, omdat we er over kunnen praten.

Een open communicatie over de eerste geslachtsgemeenschap met de ouders is dus zeker geen vereiste voor positieve seksuele ervaringen. Anderzijds blijkt wel dat de enkele respondenten die er openlijk met zijn of haar ouders over konden spreken, dit als iets heel positiefs ervaren.

Indirecte toestemming van de ouders

Naast een open communicatie kunnen ouders ook op andere manieren hun instemming tonen. Bijvoorbeeld door een grote mate van privacy te gunnen of door contraceptie te voorzien, weet de jongere dat de ouders het gedrag niet helemaal afkeuren. Geen enkele van deze jongeren met een 'indirecte toestemming' van de ouders, had een negatieve eerste ervaring. Het is wel aannemelijk dat ouders niet zouden instemmen met seksueel gedrag zoals dit plaatsvond bij een aantal van de jongeren met een negatieve eerste ervaring (buiten een relationele context met iemand die ze niet goed kenden).

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner. De relatie heeft zes jaar geduurd en ze vond het zelf een serieuze relatie. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt of ambigue gevoelens nadien.

R: Mijn ouders, die respecteren wel mijn privacy, eerder dan mijn zus of zo, mijn kleine zus dat binnen zou komen, want die komt gewoon binnen (lacht). 'k Had eerder het gevoel dat mijn ouders dat goed konden zien aan mij, 'k ging naar beneden, 'k ging naar 't toilet, want 't toilet was beneden, en 'k had echt 't gevoel dat iedereen dat zag in huis.

4.4.2 Verwachtingen en reacties van de vrienden

Het seksuele gedrag en de attitudes van vrienden kan door jongeren gebruikt worden als een richtlijn om hun eigen seksuele ervaringen te evalueren. Ten eerste, afhankelijk van de seksuele ervaringen van vrienden, kunnen jongeren het gevoel hebben dat ze vroeger, gelijktijdig of later zijn met hun eerste seksuele ervaringen. Het hebben van oudere en meer ervaren vrienden kan dan een aanmoediging zijn om zelf ook meer ervaring op te zoeken. Ten tweede kunnen vrienden een invloed hebben op de manier waarop jongeren naar hun eigen seksuele ervaringen kijken, doordat vrienden impliciet en expliciet feedback of tekenen van goedkeuring of afkeuring geven. Ten derde kan de anticipatie op de reacties van vrienden op zich een motivatie zijn om bepaald seksueel gedrag te stellen – of niet te stellen.

Oudere vrienden als referentiekader

Het hebben van oudere vrienden kan de jongere

het gevoel geven dat hij of zij zelf vroeger 'rijp' is dan andere leeftijdsgenoten. Vier respondenten rapporteren dat ze voornamelijk oudere vrienden hadden dan zichzelf en dat ze op een jongere leeftijd volwassen waren dan hun vrienden. Het is echter niet duidelijk of deze respondenten ook effectief vroegrijp waren, of dat zij dit alleen maar dachten omwille van de vrienden waarmee ze optrokken.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. Na de relatie zijn ze vrienden gebleven.

R: Kweet nie, 'k heb altijd zo in ne vriendengroep gezeten waar iedereen ouder was. Ook waar dat ik woon is er niemand van mijn leeftijd, die zijn gemakkelijk vier, vijf jaar ouder.

I: *Hoe komt het denk je dat je vrienden vooral ouder zijn?*

R: Ja bij mij in de buurt was er gewoon niemand van mijne leeftijd. Ja en als meisje, ge draagt dan al wa schmink enzo en dan toonde gemakkelijk ouder en op den duur legde contacten en... en 'k denk dat het daarom is dat ik omga met mensen die ouder zijn, die daarom al verder staan, dat ge dat onbewust ergens wel overneemt.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met iemand die ze niet kende (éénmalig seksueel contact), nadien zijn ze wel vrienden geworden.

R: Ik wist zo van, ik ging het sowieso al keivroeg doen. Da wist ik van mijn eigen. En toen de kans zich aanbood dacht ik van 'ja waarom nie'.

I: *En hoe kwam dat da ge da wist van uw eigen, van ik ga dat rap doen.*

R: Nee, maar omdat ik altijd zo, zelfs op mijn dertien al ging ik altijd om met gasten van 23, 24 jaar. Ik had altijd oudere vrienden. Ik ben nooit naar een fuif geweest, ik ging direct naar een discotheek enzovoort. En zo heb ik altijd mijn stappen heel rap gezet. Omdat ik naar mijn omgeving keek en dan zag ik wat dat zij deden en 'k wou da ook doen, maar ik besepte niet dat ik tien jaar jonger was.

Expliciete en geanticiperde reacties van vrienden

De meeste respondenten hebben hun vrienden verteld over hun eerste geslachtsgemeenschap. Voor sommigen was de ontmaagding iets om trots op te zijn en ze hadden het gevoel dat ze daardoor meer respect in de vriendengroep kregen. Voor anderen daarentegen was de eerste keer iets waarover ze zich schaamden. Respondenten waarvan de vrienden op dat moment minder seksueel ervaren waren, voelden zich soms ongemakkelijk om het erover te hebben. Deze respondenten beleefden hun eerste keer ook vaker negatief.

Illustratie

Meisje, was 13 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van één jaar. Na de eerste keer duurde de relatie nog twee maanden. Ze zag de relatie als niet serieus en beschreef deze als 'kalverliefde'.

R: Het is nu niet om te zeggen dat ik dat aan iedereen heb doorverteld van 'hey ik heb seks gehad'. Het was wel zo een beetje beschamend eigenlijk. Omdat ik echt zo jong was en mijn vriendinnen die waren allemaal nog maagd, die hadden hun regels nog niet gekregen of niets. En ik stond daar dan in één keer van 'ik heb al seks gehad'. Dat is wel effe raar dan op dat moment.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vakantieliefje na twee weken. Ze beleefde haar eerste keer negatief en heeft er nadien veel spijt van, ze vindt dat ze zich 'heeft laten doen'.

R: Mijn vrienden die vonden da wel raar ook. Die waren een beetje geshocked. Allez zo een beetje geshockeerd.

I: Ah ja, dus eigenlijk, uw vrienden waren geshockeerd, uw vrienden van thuis.

R: Ja, als ik thuis kwam en dat dan zei.

I: En had ge dan eigenlijk al veel vrienden die ook al seks hadden gehad?

R: Nee helemaal niet.

I: En hoe voelde ge u daarbij dat ge één van de eerste of enigen waart?

R: Niet trots eigenlijk. [...] Nee absoluut niet. Ik heb dat ook niet... allez, ik denk dat ik dat doen aan twee vriendinnen verteld. [...] Ik heb dat lang voor mijzelf gehouden eigenlijk, omdat ik daar echt niet trots op was.

Andere respondenten waren net blij en trots om het aan hun vrienden te vertellen. Deze respondenten hadden allemaal een positieve ervaring van hun eerste keer. Ook voor deze respondenten geldt dat zij soms de enige waren in de vriendengroep met seksuele ervaring maar dit betekent dus niet noodzakelijk dat er negatief op gereageerd wordt of dat ze zich ongemakkelijk voelen.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met iemand die hij vaag kende en waarmee hij geen relatie had. Er was geen verliefdheid, het was gewoon 'voor het plezier', en hij heeft er nadien geen spijt van.

R: De meesten van mijn vrienden hadden toen ook al seks gehad. Allez, niet de meesten, sommigen, diegenen die even oud als mij waren, die praten daarover. Da 's zoiets zot, want dan vinden die dat normaal. Maar de anderen niet. Zij hebben dat nog niet gedaan.

I: En die van uw leeftijd, hoe reageren die dan op 't feit dat je seks hebt gehad?

R: Zo van 'nice' {lacht}.

Illustratie

Meisje, was 14 bij haar eerste keer, met haar vaste partner na een relatie van vier maanden. In totaal duurde de relatie acht maanden. Het was voor haar een serieuze relatie en ze zijn nog steeds met elkaar bevriend. Ze beleefde haar eerste keer positief zonder spijt en is blij dat het met die persoon was.

I: Dus gij kwam niet zo uit een vriendengroep waar dat dat al...

R: Neenee.. 'k was ook zo één van de eerste die dat al had gedaan, dus dat was ook zo van 'wow, die heeft dat al gedaan!'

I: Ah, iedereen, allez, iedereen is nu een groot woord, maar ze wisten dat wel?

R: Ja, dat was eigenlijk wel meteen duidelijk.

I: En hoe reageerden ze daarop?

R: Euh, ja, eerst 'proficiat' zeggen.

I: {lacht}

R: 'k Denk dat ze wel ook verschoten waren, want ja... de meeste meisjes hadden zelfs hun eerste kus nog niet gehad. Dus dan was dat wel zo... ze vonden dat dan zo megazot en al...

I: Ja...

R: Ja, wel verschoten vooral. En die jongens dan zo allemaal trots van 'whhhaaa'.

Wanneer de vrienden zelf ook al meer met seks bezig zijn en het hebben van seksuele ervaring 'normaal' wordt, wordt het ook gemakkelijker om er met de vrienden over te praten.

Illustratie

Jongen, was 14 bij de eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van drie maanden. In totaal duurde de relatie zes maanden. Hij vond de relatie zelf serieus toen, en beleefde zijn eerste keer positief zonder spijt of ambigue gevoelens nadien.

I: En sprak je er dan met je vrienden over?

R: Nee, ook niet, want ja, als iemand het weet, op den duur dan weet iedereen het. Dus ik denk niet, nee, ik sprak daar niet over en nee, ik denk ook niet dat ze dat wisten. Nu weet iedereen dat, maar nu is dat niet zo erg meer, op deze leeftijd toch niet.

I: Achteraf heb je het er wel met je vrienden over gehad?

R: Ja, achteraf wel.

De geanticiperde reacties van vrienden als een motief om geslachtsgemeenschap te hebben

Jongeren kunnen ook anticiperen op de reacties van hun vrienden en hun seksuele gedrag daarop afstemmen. Op die manier kunnen de geanticiperde reacties van vrienden ook dienen als een soort van extrinsieke motivatie om seks te hebben. Zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, zijn het eerder de intrinsieke motivaties (beweegredenen die uit zichzelf komen) die in verband gebracht kunnen worden met een positieve ervaring van de eerste keer.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer, met iemand waar hij geen relatie had. Het was een éénma-

lig contact en later rapporteert hij er spijt over omdat hij vindt dat hij zijn eerste keer heeft 'weggegooid'.

R: Voor mijn reputatie eigenlijk, als eerste. Ik kon geen 'nee' zeggen omdat ik dacht dat dat te 'schaamtelijk' zou geweest zijn. Maar als ik er nu op terugdenk is dat zo van 'ow my God! Hoe kon je?!'. Maar ja... hoe was dat... hoe kan ik dat omschrijven? Gewoon, ja, uw reputatie en 't gevoel van als anderen dat te weten zouden komen, hoe het dan zou aflopen, meer zo.

Het is echter duidelijk dat de mate van beïnvloedbaarheid door de vrienden sterk afhankelijk is van jongere tot jongere. Voor sommige jongeren zal het helemaal niet uitmaken welke ervaringen de vrienden al hebben noch hoe deze erover denken.

Illustratie

Jongen, was 14 bij zijn eerste keer, met zijn vaste partner na een relatie van zes maanden. In totaal heeft de relatie anderhalf jaar geduurd. Hij heeft zijn eerste keer positief beleefd en heeft er geen spijt of ambigue gevoelens over.

I: Heb je je soms onder druk gevoeld om seks met haar te hebben?

R: Ja nee, helemaal niet feitelijk ze, ik had wel al gehoord van vrienden die seks hadden gehad, maar dat was voor mij geen aanleiding om dat zelf te doen. Ge bent natuurlijk wel benieuwd als u vrienden dat vertellen tegen u, maar dat is geen aanleiding om dat zelf dan te doen als ge dat zelf niet wilt.

INPUT VAN HET JONGERENADVIESCOMITÉ

Het adviescomité stelt dat het belangrijk is dat ouders een open houding hebben omtrent rela-

ties en seksualiteit, maar dat dat niet noodzakelijk hoeft te betekenen dat er ook openlijk over hoeft gesproken te worden. Ouders moeten het recht op privacy en autonomie van hun kinderen respecteren op het vlak van seksualiteit en er te openlijk over praten kan ongemakkelijke situaties creëren. De leden van het adviescomité zijn het met elkaar eens dat het een goede zaak is dat ouders voldoende privacy geven aan hun kinderen om seksueel gedrag te stellen, omdat jongeren het anders toch doen maar dan niet in de veilige thuisomgeving.

Met betrekking tot de reacties van vrienden stelt het adviescomité dat vrienden niet in staat zijn om de beleving van de eerste geslachtsgemeenschap te vormen, maar dat deze reacties eerder de initiële beleving gaan versterken. Met andere woorden, jongeren met een negatieve ervaring van hun eerste keer bevinden zich eerder in een vriendengroep waarin er afwijzend op zal gereageerd worden zodat de schaamte en schuldgevoelens nog toenemen. Jongeren die hun eerste keer positief beleefden, kunnen hier doorgaans ook op een comfortabele manier met hun vrienden over spreken zonder veroordeeld te worden voor wat ze hebben gedaan. Verder wordt er gesteld dat het voornamelijk onzekere jongeren zijn die sterk beïnvloedbaar zijn door de reacties van anderen. Dat er op die jonge leeftijd al enige groepsdruk zou bestaan om seks te hebben, wordt sterk in twijfel getrokken. Het adviescomité stelt dat groepsdruk met betrekking tot seksueel gedrag sowieso heel laag is omdat het bij uitstek iets is dat beschouwd wordt als een persoonlijke keuze om te maken. Als er al enige druk zou bestaan, dan is dit eerder op een latere leeftijd wanneer het een uitzondering wordt om nog maagd te zijn.

4.5 Nood aan steun en informatie

Naast de vier theoretische onderzoeksvragen, werd er ook een praktische onderzoeksvraag toegevoegd met het oog op het verbeteren van zorg- en preventiemaatregelen naar jongeren toe. Deze vraag had betrekking op de nood aan steun en informatie bij jongeren die vroeg starten met geslachtsgemeenschap. Over het algemeen kan vastgesteld worden dat de respondenten in hoge mate zelfredde zijn. Ze zijn in staat om zelf aan de informatie te komen die ze nodig hebben en hun belangrijkste informatiebronnen daarbij zijn vrienden en het internet. Met hun vrienden praten jongeren eerder over algemene seksgerelateerde zaken, terwijl ze van het internet gebruik maken om meer specifieke vragen te beantwoorden. Een aantal vrouwelijke respondenten waarvan de eerste partner enkele jaren ouder was dan zijzelf, haalden de meeste informatie bij hun partner.

Het was opvallend dat de seksuele voorlichting die de respondenten hadden gekregen op school, niet voldeed aan de behoeften van de vroege starters. Ofwel kwam deze informatie te laat ofwel was het te zeer gefocust op de biologische aspecten van seksualiteit zoals het voorkomen van zwangerschap.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer, met iemand waar hij geen relatie had. Het was een éénmalig contact en later rapporteert hij er spijt over omdat hij zich nog te jong vond.

R: Neenee, maar ik had nog totaal geen seksuele opvoeding gehad toen.

I: *Dus op t school misschien een beetje?*

R: Ja maar 't enige wat ik daar al over wist was

van in de les biologie van de geslachtsorganen. Da was 't. Ik denk dat da maar in 't derde begonnen was. Ik zat in 't tweede toen, en ge kreeg da maar in 't derde.

Illustratie

Jongen, was 13 bij zijn eerste keer, met iemand waarmee hij geen relatie had. Het was een éénmalig contact en later rapporteert hij er spijt over omdat hij vindt dat hij zijn eerste keer heeft 'weggegooid'.

I: Op dat moment, jij was nog jong, had jij toen nood aan informatie rond seks?

R: Goh.. niet echt, want 't werd ons zo toevallig dat jaar nog verteld op school, dus niet echt zo nood aan informatie. 't Was wel niet... 't Was wel zo gewoon op basis van de penetratie en niet echt de basis van orale seks en zo.

Er waren slechts enkele respondenten die aangaven dat ze op het ogenblik van het interview nog behoefte aan informatie hadden maar ze gaven daarbij ook aan dat ze wisten waar en hoe ze informatie daarover konden vinden (voornamelijk via het internet). De nood aan informatie piekt bij jongeren rond het ogenblik dat ze seksueel actief worden, maar na een tijdje is deze nood opgelost of weten ze op zijn minst hoe ze zelf de informatie kunnen vinden die ze nodig hebben.

INPUT VAN HET JONGERENADVIESCOMITÉ

Het adviescomité begrijpt de nood aan informatie op het ogenblik van de eerste geslachts-gemeenschap, zoals aangegeven door verschillende respondenten. Jongeren zouden moeten geïnformeerd worden over seks en relaties vóórdat ze seksueel actief worden. Er is een groot verschil tussen klaar zijn voor informatie en

klaar zijn voor geslachts-gemeenschap, waarbij het eerste veel vroeger komt dan het tweede. Jongeren mogen daarom geen seksuele voorlichting ontzegd worden omdat ze nog niet klaar zouden zijn voor geslachts-gemeenschap. Verder zou de seksuele voorlichting over meer moeten gaan dan louter de biologische aspecten van de voortplanting en overdraagbaarheid van soa's, maar zou het ook thema's zoals relaties en verliefdheid moeten omvatten.

5. Conclusie

5. Conclusie

Hoewel onderzoek rond de beleving van een vroege eerste geslachtsgemeenschap bij jongeren vaak focust op negatieve belevingsaspecten, vinden we in dit onderzoek dat er ook heel wat positieve emoties in het spel zijn. Deze positieve emoties verwijzen in de eerste plaats naar de relatie waarin de eerste keer plaatsvond, maar worden ook bepaald door de puur fysieke ervaring van geslachtsgemeenschap en het gevoel een belangrijke passage mee te maken. Dit onderzoek maakt in de eerste plaats duidelijk dat een vroege eerste keer dus niet noodzakelijk negatief beleefd wordt, al is dat soms wel het geval. Er werden een aantal kenmerken van de eerste keer in kaart gebracht die de beleving ervan sterk beïnvloeden.

Ten eerste maakt het een groot verschil of de jongere voorafgaand aan de eerste geslachtsgemeenschap al andere ervaringen met minder intiem seksueel gedrag heeft opgedaan. Hoewel de groep vroege starters die deelnamen aan het onderzoek allemaal vrij snel geëvolueerd zijn van de eerste tongzoen tot de eerste geslachtsgemeenschap, waren er toch duidelijke verschillen vast te stellen tussen degenen die wel en degenen die geen voorafgaandelijke ervaring hadden met ander seksueel gedrag. Voor degenen die de mate van intimiteit stap per stap hebben opgebouwd, kwam de eerste keer minder onverwacht omdat het langzaam opbouwen van intimiteit een vorm van anticipatie op de eerste keer is. Anticipatie op de eerste keer kwam op zijn beurt naar voor als een aspect van de besluitvorming dat de beleving van de eerste keer positief beïnvloedt en het risico op spijt nadien verkleint.

De respondenten die hun eerste keer negatief hebben beleefd en er nadien spijt van hebben, zagen hun eerste keer daarentegen vaak niet aankomen. Het gebeurde 'plots', zonder dat ze eerst veel ervaring hadden opgebouwd met andere vormen van intiem seksueel gedrag en er is geen echte besluitvorming aan vooraf gegaan. Deze respondenten zijn ofwel onverschillig met betrekking tot de redenen om voor de eerste keer seks te hebben ofwel verwijzen ze naar redenen die niet echt uit zichzelf komen, zoals druk en manipulatie vanwege de partner of omwille van hun reputatie.

Een relatie kan bescherming bieden tegen een slechte ervaring van de eerste geslachtsgemeenschap: het maakt het makkelijker om de mate van intimiteit stap per stap op te bouwen, er kan beter op de eerste keer geanticipeerd worden, en de motieven om geslachtsgemeenschap te hebben zijn duidelijker. Maar binnen een relatie kunnen zich ook dynamieken van druk en manipulatie afspelen waarop de jongere niet altijd goed is voorbereid. Dit werd gerapporteerd door twee meisjes.

Naast de kenmerken van de eerste keer zelf, werd ook nagegaan of de verwachtingen en reacties van ouders en vrienden een invloed hebben op de manier waarop de jongere zijn of haar eerste keer heeft beleefd. Ouders noch vrienden kunnen de beleving van de eerste keer bepalen, maar zij kunnen deze wel versterken. De respondenten die spijt hebben van hun eerste keer, hebben soms ook te kampen met schuldgevoelens ten opzichte van hun ouders omdat ze weten dat deze hun seksueel gedrag zouden afkeuren en daardoor teleurgesteld of boos zouden zijn (indien ze het zouden weten, wat doorgaans niet het geval is). Respondenten

die hun eerste keer positief beleefden, vinden het doorgaans minder belangrijk hoe hun ouders daarover denken en vinden dat het hun eigen keuze moet zijn. De enkele respondenten die er meteen openlijk met hun ouders over hebben gesproken, beleefden hun eerste keer als zeer positief.

Een gelijkaardige situatie doet zich voor met betrekking tot de reacties van vrienden. Respondenten met een positieve ervaring, voelden zich ook niet beschaamd over wat ze hadden gedaan en konden er doorgaans openlijk met hun vrienden over praten. Respondenten met een negatieve ervaring bevonden zich soms in een vriendengroep waarin seks nog niet echt aan de orde was, wat het moeilijker maakte om erover te praten, en de negatieve emoties over de eerste keer werden erdoor versterkt.

Met betrekking tot de nood aan steun en informatie kan worden besloten dat jongeren vooral informatie nodig hebben vóórdát ze seksueel actief worden en niet erna – zoals het geval is voor de vroege starters. Op een latere leeftijd zijn jongeren sowieso goed in staat om de informatie te vinden die ze nodig hebben, daarbij voornamelijk gebruik makend van het internet of informatie puttend uit gesprekken met vrienden. Dit neemt natuurlijk niet weg dat goede seksuele vorming ook later tijdens de adolescentie onontbeerlijk blijft omdat de informatie die ze zelf vinden niet noodzakelijk objectief en correct is.

6. Praktische
toepassingen van de
onderzoeksresultaten

6. Praktische toepassingen van de onderzoeksresultaten

De resultaten van dit onderzoek kunnen op verschillende manier in de praktijk worden toegepast. Omdat een praktische toepassing van de resultaten één van de centrale hoekstenen van het SAFE II-project is, worden hier expliciet een aantal praktische toepassingen geformuleerd. Maar dat hoeft uiteraard niet te betekenen dat er geen andere praktische toepassingen mogelijk zijn.

Ten eerste kan dit onderzoek worden gebruikt als ondersteuning bij de vraag om meer seksuele en relationele vorming voor jongeren, en dit beginnend op een jongere leeftijd. Niet alleen zijn jongeren daar zelf vragende partij naar, dit onderzoek toont ook dat jongeren die vroeg starten met een relatie worden blootgesteld aan allerlei relatiedynamieken waardoor ze kwetsbaar zijn en gebaat zouden zijn bij meer (volwassen) begeleiding. Impliciete en expliciete vormen van druk om seks te hebben, werden door verschillende respondenten gemeld. Tegelijkertijd worden jongeren door elkaar tot in hoge mate verantwoordelijk gehouden voor de seksuele keuzes die ze maken en lijkt het niet dat ze moeten rekenen op veel begrip van elkaar indien ze spijt hebben nadat ze hun eigen grenzen niet goed hebben bewaakt. Deze aspecten van relatiedynamieken kunnen nog beter geïntegreerd worden in de bestaande seksuele voorlichting op school.

Ten tweede kan dit onderzoek gebruikt worden in de ondersteuning van jongeren bij de door hen veelgestelde vraag 'hoe weet ik wanneer ik klaar ben voor seks?'. Het is niet altijd makkelijk om daar een goed antwoord op te formuleren.

Op basis van deze resultaten kan het begrip van 'seksuele rijpheid' verduidelijkt worden en dit kan op zijn beurt geïntegreerd worden in de inhoud van bestaande seksuele voorlichtingspakketten.

Ten derde kan dit onderzoek beleidsmakers, preventiewerkers en andere onderzoekers stimuleren om op een meer genuanceerde manier na te denken over jongeren die vroeg starten met seks. Deze groep wordt nogal eens afgestempeld als een kwetsbare groep of als seksuele risiconemers. De groep vroege starters is in de praktijk echter veel meer divers dan dat, en velen van hen hebben hun eerste geslachtsgemeenschap ervaren na een grondig besluitvormingsproces. Spijt en ambiguïteit over de eerste keer komen wel regelmatig voor, maar doorgaans in combinatie met heel wat positieve emoties. Door uitsluitend op de negatieve emotionele aspecten te focussen, worden deze positieve emoties genegeerd en lijkt de beleving van een vroege eerste keer negatiever te zijn dan dat het in feite is. Dit is uiteraard geen pleidooi om de negatieve aspecten te minimaliseren. Het onderzoek toont immers ook specifieke kwetsbaarheden van vroege starters ten gevolge van een gebrek aan seksuele rijpheid en het niet in staat zijn om persoonlijke grenzen te bepalen en te beschermen.

De oproep voor een de-stigmatisering en meer genuanceerd denken over vroege starters, heeft ook te maken met een vierde praktische toepassing van dit onderzoek dat betrekking heeft op het debat rond het verlagen van de wettelijke minimumleeftijd om te kunnen toestemmen met geslachtsgemeenschap (momenteel bedraagt deze minimumleeftijd in België 16 jaar). Aan de ene kant heeft deze wet de bedoeling om

jongeren te beschermen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik, maar aan de andere kant wordt gezond en normaal seksueel experimenteelgedrag onder jongeren beneden de 16 jaar niet toegestaan. Jongeren die voor hun 16de geslachtsgemeenschap hebben, worden aan de ene kant geculpabiliseerd terwijl ze aan de andere kant gevictimiseerd worden. Dit onderzoek toont dat jongeren onder de 16 jaar wel in staat kunnen zijn om op een gezonde manier geslachtsgemeenschap te hebben, dus seksueel gedrag kunnen stellen dat in lijn is met hun eigen wensen en behoeften en waarover ze later ook geen spijt hebben. Om jongeren op een effectieve manier te beschermen tegen seksuele grensoverschrijding, zonder daarbij andere jongeren die 'normaal seksueel gedrag' stellen in diskrediet te brengen, zouden andere aspecten van de omstandigheden waarin geslachtsgemeenschap plaatsvindt mee in rekening genomen moeten worden, zoals bijvoorbeeld relatiekenmerken en kenmerken van de partner waarmee de vroege geslachtsgemeenschap plaatsvindt. Het is natuurlijk moeilijker om deze aspecten om te zetten in wettelijke normen maar deze moeilijkheid mag geen reden zijn om niet te zoeken naar manieren om de huidige wetgeving aan te passen. De wet zou bijvoorbeeld rekening kunnen houden met factoren waarvan geweten is dat ze het risico op druk doen toenemen, zoals een onevenwichtige machtsbalans in een relatie of een groot leeftijdsverschil tussen beide partners.

Ten slotte zijn er twee algemene aanbevelingen voor het verdere onderzoek rond seksualiteit bij adolescenten. Ten eerste kan dit onderzoek gezien worden als een oproep om de focus te verplaatsen van gemakkelijk meetbare indicatoren, zoals leeftijd bij de eerste geslachtsge-

meenschap, naar meer kwalitatieve aspecten die meer zeggen over wat er feitelijk gebeurt tijdens een vroege geslachtsgemeenschap. Ten tweede kan de succesvolle medewerking van jongeren aan dit onderzoek ook andere onderzoekers motiveren om in de toekomst jongeren meer te betrekken bij onderzoek aangezien zij toch de grootste stakeholders van allemaal zijn.

Literatuur

Literatuur

- Abma, J., Driscoll, A. & Moore, K. (1998). Young women's degree of control over first intercourse: an exploratory analysis. In *Family Planning Perspectives*, 30, 1, pp. 12-18.
- Ali, M.M., & Dwyer, D.S. (2011). Estimating peer effects in sexual behavior among adolescents. *Journal of Adolescence*, 34, 183-190.
- Armour, S. & Haynie, D.L. (2007). Adolescent sexual debut and later delinquency. In *Journal of Youth and Adolescence*, 36, pp. 141-152.
- Bakker, F., de Graaf, H., de Haas, S., Kedde, H. Kruijer, H., Wijzen, C. (2009). *Seksuele gezondheid in Nederland 2009*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Beyers, W. (2010). *Samenvatting van de gegevens uit het onderzoek over seksueel gedrag 2007-09*. Niet-uitgegeven onderzoeksrapport, Universiteit Gent, België.
- Cavanagh, S.E. (2004). The sexual debut of girls in early adolescence: the intersection of race, pubertal timing, and friendship group characteristics. *Journal of Research on Adolescence*, 14, 3, pp. 285-312.
- de Graaf, H., Vanwesenbeeck, I., Meijer, S., Woertman, L., Meeus, W. (2009). Sexual trajectories during adolescence: relation to demographic characteristics and sexual risk. In *Archives of Sexual Behavior*, 38, pp. 276-282.
- De Graaf, H., van de Schoot, R., Woertman, L., Hawk, S.T., & Meeus, W. (2011). Family cohesion and romantic and sexual initiation: A three wave longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 5, pp. 583-592.
- Downing, J., & Bellis, M.A. (2009). Early pubertal onset and its relationship with sexual risk taking, substance use and anti-social behaviour: a preliminary cross-sectional study. *BLC Public Health*, 9, pp. 446-456.
- Guggino, J.M. & Ponzetti, J.J. (1997). Gender differences in affective reactions to first coitus. In *Journal of Adolescence*, 20, pp. 189-200.
- Hawes, Z.C., Wellings, K. & Stephenson, J. (2010). First heterosexual intercourse in the United Kingdom: A review of the literature. In *Journal of Sex Research*, 47, 2-3, pp. 137-152.
- Holland, J., Ramazanoglu, C., Sharpe, S., Thomson, R. (2000). Deconstructing virginity – young people's accounts of first sex. In *Sexual and Relationship Therapy*, 15, 3, pp. 221-232.
- Hublet, A., Vereecken, C., & Maes, L. (2010). *Studie jongeren en gezondheid 2010*. Niet-uitgegeven onderzoeksrapport, Universiteit Gent, België.
- Impett, E.A., & Tolman, D.L. (2006). Late adolescent girls' sexual experiences and sexual satisfaction. In *Journal of Adolescent Research*, 21, pp. 628-646.
- Kahn, J.A., Kaplowitz, R.A., Goodman, E., & Emans, S.J. (2002). The association between impulsiveness and sexual risk behaviors in adolescent and young adult women. *Journal of Adolescent Health*, 30, 4, pp. 229-232.
- Madkour, A.S., Farhat, T., Halpern, C.T., Godeau, E., & Gabhainn, S.N. (2010). Early adolescent sexual initiation and physical/psychological symptoms: a comparative analysis of five nations. In *Journal of Youth and Adolescence*, 39, pp. 1211-1225.
- McLeod, J. & Knight, S. (2010). The association of socioemotional problems with early sexual initiation. In *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42, 2, pp. 93-101.
- Meier, A.M. (2007). Adolescent first sex and subsequent mental health. In *American Journal of Sociology*, 112, 6, pp. 1811-1847.
- Mercer, C.H., Wellings, K., Macdowell, W., Copas, A.J., McManus, S., Erens, B., Fenton, K.A., & Johnson, A.M. (2006). First sexual partnerships

- age differences and their significance: Empirical evidence from the 2000 British National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles ('NATSAL 2000'). In *Journal of Adolescent Health*, 39, pp. 87-95.
- Mitchell, K. & Wellings, K. (1998). First sexual intercourse: anticipation and communication. Interviews with young people in England. In *Journal of Adolescence*, 21, pp. 717-726.
- O'Donnell, L., O'Donnell, C.R. & Stueve, A. (2001). Early sexual initiation and subsequent sex-related risks among urban minority youth: the reach for health study. In *Family Planning Perspectives*, 33, 6, pp. 268-275.
- O'Sullivan, L.F., Mantsun Cheng, M., Mullan Harris, K., & Brooks-Gunn, J. (2007). I wanna hold your hand: the progression of social, romantic and sexual events in adolescent relationships. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 39, 2, 100-107.
- Räsänen, P. (2009). Perceptions of adolescents' adulthood entry and sexual initiation in Nordic countries. In *International Journal of Sociology and Social Policy*, 29, 7/8, pp. 401-413.
- Strachman, A., Impett, E.A., Henson, J.M., & Pentz, M.A. (2009). Early adolescent alcohol use and sexual experience by emerging adulthood: a 10-year longitudinal investigation. In *Journal of Adolescent Health*, 45, 5, pp. 478-482.
- Shoveller, J.A., Johnson, J.L., Langille, D.B., & Mitchell, T. (2004). Socio-cultural influences on young people's sexual development. In *Social Science and Medicine*, 59, pp. 473-487.
- Shulman, S., Walsh, S.D., Weisman, O., & Schelyer, M. (2009). Romantic contexts, sexual behavior, and depressive symptoms among adolescent males and females. *Sex Roles*, 61, 11-12, pp. 850-863.
- Sprecher, S., Barbee, A. & Schwartz, P. (1995). "Was it good for you, too?": gender differences in first sexual intercourse experiences. In *The Journal of Sex Research*, 32, 1, pp. 3-15.
- Spriggs, A.L. & Halpern, C.T. (2008). Sexual debut and depressive symptoms in emerging adulthood. In *Journal of Youth and Adolescence*, 37, pp. 1085-1096.
- Taris, T.W., & Semin, G.R. (1997). Gender as a moderator of the effects of the love motive and relational context on sexual experience. *Archives of Sexual Behavior*, 26, 2, pp. 159-180.
- Wight, D., Henderson, M., Raab, G., Abraham, C., Buston, K., Scott, S. & Hart, G. (2000). Extent of regretted sexual intercourse among young teenagers in Scotland: a cross sectional survey. In *BMJ*, 210, pp. 1243-1244.
- Shulman, S., Walsh, S.D., Weisman, O., & Schelyer, M. (2009). Romantic contexts, sexual behavior, and depressive symptoms among adolescent males and females. *Sex Roles*, 61, 11-12, pp. 850-863.
- Sprecher, S., Barbee, A. & Schwartz, P. (1995). "Was it good for you, too?": gender differences in first sexual intercourse experiences. In *The Journal of Sex Research*, 32, 1, pp. 3-15.
- Spriggs, A.L. & Halpern, C.T. (2008). Sexual debut and depressive symptoms in emerging adulthood. In *Journal of Youth and Adolescence*, 37, pp. 1085-1096.
- Taris, T.W., & Semin, G.R. (1997). Gender as a moderator of the effects of the love motive and relational context on sexual experience. *Archives of Sexual Behavior*, 26, 2, pp. 159-180.
- Wight, D., Henderson, M., Raab, G., Abraham, C., Buston, K., Scott, S. & Hart, G. (2000). Extent of regretted sexual intercourse among young teenagers in Scotland: a cross sectional survey. In *BMJ*, 210, pp. 1243-1244.

